

UNAPREĐENJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

KROZ MODEL JAVNO -
PRIVATNOG PARTNERSTVA

LOKALNE SAMOUPRAVE

UPRAVLJAJTE
OPŠTINSKIM
BUDŽETOM KAO
KUĆNIM

VLADA SRBIJE

OBUKAMA
MOTIVIŠEMO
OPŠTINE

KREDITORI

VLASNICI
ZGRADA – HEROJI
ENERGETSKE
EFIKASNOSTI

MAPA JPP PROJEKATA U REPUBLICI SRBIJI

Komunalna delatnost 3: Bečež, Stara Pazova, Brus • **Mala hidroelektrana 1:** Brus • **Ostalo 5:** Beograd, Stara Pazova • **Toplotna energija 5:** Batočina, Niš, Pirot, Pirot, Niš • **Toplotna i električna energija 3:** Vrbas, Zrenjanin, Beograd • **Prevoz 13:** Loznica, Topola, Srbobran, Niš, Jagodina, Šabac, Negotin, Paraćin, Kanjiža, Beograd, Ruma, Loznica, Valjevo • **Komunalni otpad 4:** Topola, Žagubica, Niš, Beograd • **Javna rasveta 20:** Topola, Sečanj, Vrbas, Vranje, Varvarin, Žabalj, Ada, Beočin, Plandište, Bor, Petrovac na Mlavi, Kruševac, Nova Crnja (4), Pirot, Vlasotince, Veliko Gradište

Izvor: Komisija za javno-privatno partnerstvo republike srbije

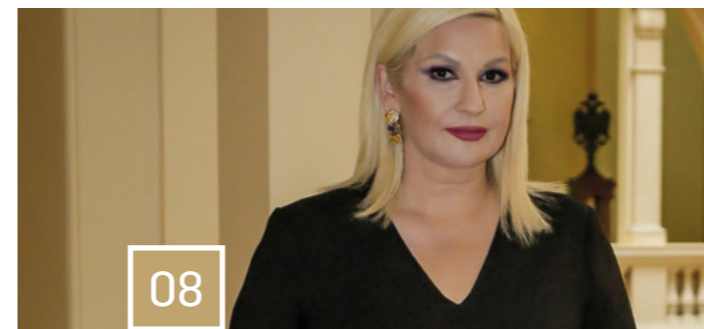
13 ENERGETIKA
Aleksandar Antić

19 LOKALNE SAMOUPRAVE
Branko Ružić

39 PRIVATNI PARTNER
Ankica Barbulov

08 VLADA SRBIJE
Zorana Mihajlović

OBUKAMA MOTIVIŠEMO OPŠTINE

51 PRAVNI OKVIR
Đorđe Popović

31 GRADOVI
Vladan Vasić

VLASNICI ZGRADA – HEROJI ENERGETSKE EFIKASNOSTI

57 KREDITORI
Toivo Miler

Uvodnik • Marko Čadež - 4 | Vlada Srbije • Andrijana Jovanović - 23 | Kreditori • Dubravka Negre - 27 | Gradovi • Vladan Vasić - 31 | Region • Zoran Janković - 34 | Reč konsultanta • Slađana Sredojević - 43 | Nevladin sektor • Miodrag Gluščević - 46 | Privatni partner • Silvester Horvat - 61 | Gradovi • Saša Pavlov - 64 | Reč konsultanta • Zoran Stipanović - 69 | Opština • Dragi Nestorović - 73 | Opština - 76 | Jezik javno-privatnog partnerstva - 78

IMPRESUM

UNAPREĐENJE ENERGETSKE EFIKASNOSTI

KROZ MODEL JAVNO-PRIVATNOG PARTNERSTVA

Urednica:
Branislava Jovičić
Novinari:
Igor Todorović
Maja Poznatov
Ružica Vranjković
Vladimir Spasić
Fotografija:
Aleksandar Pavlović
Umetnički direktor:
Ferenc Laslofi
Štampa:
Zlatna knjiga, Jagodina

Izdavač:

Privredna komora Srbije
u saradnji sa

Centar za promociju održivog razvoja (CPOR)
Portal Balkan Green Energy News

Bulevar Mihajla Pupina 133
11070 Novi Beograd
Telefon: 063/871 28 74

office@balkangreenenergynews.com
www.balkangreenenergynews.com

Publikaciju podržale kompanije:

ENERGETSKI EFIKASNO I EKONOMSKI ODRŽIVO

Nove mogućnosti za državu i lokalne
samouprave u tehnologiji i uštedama

Marko Čadež

Predsednik Privredne komore Srbije

Oko 14.000 građevina koje se zimi dobro greju i leti hlade a troše energije samo onoliko koliko se mora, gotovo 12 miliona evra ušteda, od čega bezmalo tri miliona evra u lokalnom budžetu i za oko 500.000 tona manja emisija ugljen-dioksida... To je samo deo rezultata jedne pametne i zdrave odluke gradskih vlasti Berlina da postojeće zgrade učine energetski efikasnim i da taj cilj ostvare kroz partnerstvo javnog i privatnog sektora.

KORIST VIŠESTRUKA

Za državu na svim nivoima, a posebno za lokalnu samoupravu, javno–privatna partnerstva otvaraju nove mogućnosti: da reše energetske probleme sa kojima se suočavaju, da uspešno realizuju projekte od javnog značaja bez dodatnog zaduživanja ili samostalnog finansiranja, da ostvare uštede u budžetima, da primene najnovije tehnologije, da podele rizike sa privatnim partnerom... I da na kraju, po isteku ugovora, projekat ili sagrađeni objekat preuzmu ili vrate pod svoje okrilje. Model je primenjiv u svim oblastima od izgradnje saobraćajne infrastrukture, preko škola, bolnica, turističkih objekata... do podizanja energetske efikasnosti.

Berlinski projekat je jedan od više stotina primera iz razvijenog i, prema okruženju, javnim finansijama, sadašnjim i budućim generacijama, odgovornog sveta. Korist je višestruka, a interes obostran.

Najbolju praksu zemalja Evropske unije u unapređenju energetske efikasnosti na svim nivoima, povećanju sigurnosti snabdevanja energijom i konkurentnosti industrije, smanjenju uvozne zavisnosti i negativnih efekata energetike na životnu sredinu, počela je da primenjuje i Srbija, kao deo svoje energetske politike. Državne institucije i lokalne samouprave sve više prepoznaju značaj energetske

efikasnosti, a javno–privatno partnerstvo kao model koji im omogućava da realizuju projekte od javnog značaja u ovoj oblasti. Mada mogućnosti ni iz daleka nisu iskorišćene, dobrih primera je sve više

i u domaćoj praksi. Recimo, u sektoru komunalnih delatnosti trenutno se kroz ovaj vid saradnje privatnog i javnog sektora podiže energetska efikasnost javne rasvete – zamenom starih novim LED

sijalicama, a u osnovnim i srednjim školama umesto kotlova na lož–ulje ugrađuju se oni koji kao energent troše bio–masu. Mogućnosti javno–privatnog partnerstva za podizanje energetske efikasnosti, među prvima su iskoristile opštine Ada, Žabalj i Topola i Grad Pirot, oslanjajući se

posvećujemo i edukaciji privrede da primenjuje međunarodne standarde u ovoj oblasti, da dobro pripremi i uspešno sprovodi projekte. Poslednjih meseci u fokusu naših aktivnosti je rad sa malim i srednjim preduzećima, podizanje njihove svesti o benefitima energetske efikasnosti

Opštine Ada, Žabalj i Topola i Grad Pirot su među prvima u Srbiji iskoristili šansu da podignu energetske efikasnosti, na putu održivog lokalnog razvoja.

na zaokružen pravni okvir, pažljivo uradene studije izvodljivosti i dobre projekte. Ali i na finansije i menadžment kao ulog privatnih partnera.

Uveren sam da će njihova pozitivna iskustva biti podsticaj i drugim opštinama i gradovima da krenu u realizaciju svojih projekata u ovoj, ali i drugim oblastima, i iskoriste još jednu šansu za ekološki i ekonomski održivi razvoj lokalnih zajednica. Unapređenjem energetske efikasnosti javnih zgrada, javne rasvete, sistema za grejanje i drugih komunalnih sistema, primenom savremene, efikasnije tehnologije i opreme koja koristi obnovljive izvore energije, doprineće se i ostvarivanju obaveza koje Srbija ima u kontekstu EU integracija i kao članica Energetske zajednice.

U pripremi i realizaciji takvih odgovornih – energetske efikasnosti i ekonomski opravdanih partnerskih projekata, i javni i privatni sektor mogu da računaju na punu podršku Privredne komore Srbije. Privredna komora je jedna od prvih institucija u zemlji koja je prepoznala značaj podizanja energetske efikasnosti i mogućnosti koje u tome pruža javno–privatno partnerstvo. Godinama radimo na jačanju svesti o potrebi energetske efikasnosti i promociji primera dobre prakse. Aktivno učestvujemo u izradi regulatornog okvira iz oblasti energetike, građevinarstva, investicija, uskladjivanju domaćih sa evropskim propisima, ali i na uvođenju novih modela finansiranja projekata i podsticaja za one čije poslovanje i ulaganja imaju razvijenu dimenziju energetske efikasnosti. Posebnu pažnju

i informisanje o dostupnim finansijskim linijama za ove namene.

Istovremeno, kroz projekte koje realizujemo, samostalno ili u saradnji sa inostranim i domaćim partnerima, doprinosimo jačanju kapaciteta lokalnih samouprava da sprovedu energetske efikasne i odgovorne projekte. Privredna komora je aktivan partner u realizaciji petogodišnjeg UNDP projekta „Uklanjanje prepreka za promovisanje i podršku sistemu energetske menadžmenta u opštinama u Srbiji“. Cilj projekta je da se zahvaljujući uspostavljanju informacionog sistema za energetske menadžment u najmanje 30 opština, podignu ulaganja u javne zgrade, unapredi kvalitet komunalnih usluga, smanji zagađenje, uštedi energija i racionalizuju troškovi lokalnih samouprava.

Istovremeno, kontinuirano radimo na promociji javno–privatnog partnerstva kao instrumenta za jačanje energetske efikasnosti. Pružamo podršku i javnom i privatnom sektoru tokom pripreme i sprovođenja projekata: informisanjem o zakonskoj regulativi i koracima koje je neophodno preduzeti da bi se partnerstvo uspostavilo i projekat realizovao, promocijom projekata javnog sektora i upoznavanjem predstavnika privatnog kapitala sa projektima koji su dobili pozitivno mišljenje za realizaciju kroz javno–privatno partnerstvo, kao i uspostavljanjem efikasnije komunikacije sa partnerima i relevantnim državnim institucijama. Uveren sam da će ova publikacija, koju smo pripremili u saradnji sa Centrom za promociju održivog razvoja, kroz intervjue

PRIVREDNA KOMORA SRBIJE

Kontakt osoba
Aleksandar Kemiveš
Direktor Odeljenja za strateško planiranje, razvoj i analize

Telefon
011/330 45 72

aleksandar.kemives@pks.rs

pks.rs

JPP pomaže u ostvarivanju obaveza koje Srbija ima u kontekstu evropskih integracija i kao članica Energetske zajednice.

i autorske tekstove predstavnika države, korporativnog i civilnog sektora i stručne odgovore na pitanja koje se najčešće javljaju u praksi, doprineti boljem informisanju, promociji prednosti javno–privatnog partnerstva u ovoj oblasti, temeljnijoj pripremi i efikasnijoj realizaciji projekata i sinergiji aktivnosti svih koji mogu da pomognu da postanemo energetske efikasni i otvorimo nove poslovne mogućnosti za naše kompanije i nova, „zeleni“ radna mesta za naše ljude. ●

OBUKAMA MOTIVIŠEMO OPŠTINE

Lokalne i regionalne vlasti pokazuju interesovanje za nove načine finansiranja kapitalnih projekata, ali njihovi kapaciteti još nisu dovoljno razvijeni

Zorana Mihajlović

Potpredsednik Vlade Republike Srbije i ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

Model javno–privatnog partnerstva (JPP) nije još više u upotrebi zbog nedostatka informacija o njegovim prednostima, a i nema dovoljno iskustva za realizaciju projekata. Kroz obuke i edukaciju lokalnih službi motivisaćemo opštine da razmišljaju o saradnji sa privatnim sektorom“, kaže Zorana Mihajlović, potpredsednik Vlade Srbije i ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture. Ta saradnja nije samo u finansijskom delu jer privatni sektor može da pomogne i stručnim znanjem i veštinama, dodala je.

Izjavili ste i da bi JPP trebalo da bude dominantan model finansiranja za lokalne samouprave. Zašto se to na terenu ne dešava? Kako naterati opštine da koriste model koji je kao stvoren za nekog ko nema novca, a ima probleme sa infrastrukturom?

Moj odgovor je – obuke i edukacija, pa će biti i mnogo više projekata. Prepreke se kreću od nerazumevanja značaja ovog instrumenta za ekonomski razvoj, preko neinformisanosti o rezultatima koji se na

ovaj način mogu ostvariti, zatim nedovoljnog poznavanja načina na koji model funkcioniše i nedovoljne obučenosti, pre svega na nivou lokalnih samouprava, u pripremi i implementaciji projekata, pa sve do bojazni da ne može da se nađe adekvatan privatni partner. Slično je i u zemljama u okruženju. Iako postoje brojni primeri lokalnih i regionalnih vlasti koje pokazuju interesovanje da traže nove načine finansiranja kapitalnih projekata, njihovi kapaciteti još nisu dovoljno razvijeni u odnosu na evropska iskustva i dobru praksu.

Dobro poznajete situaciju kada je reč o energetici na lokalnu i znate koliki potencijal ima Srbija kada je reč o energetske efikasnosti. Zašto opštine slabo koriste JPP u povećavanju energetske efikasnosti?

Verujem da će lokalne samouprave prepisivati takvu praksu kad vide na praktičnim primerima kolika su ulaganja i uštede, a posebno da sa privatnim sektorom može da se ostvari saradnja u obostranom interesu. Primera radi,

najnoviji slučaj je Bor, koji je raspisao javni poziv za projekat JPP za uvođenje javne rasvete. Ideja je da se uvedu LED sijalice, koje štede energiju. Svetlost im je najbližnja dnevnoj, smanjuju i zagađenje okoline, a traju od 10 do 20

Javnu rasvetu obnavljaju Bor, Pirot, Nova Crnja, Petrovac na Mlavi, Beočin

godina – mnogo duže od uobičajenog osvetljenja. Na projektima JPP za javnu rasvetu rade i Pirot, Nova Crnja, Petrovac na Mlavi, Beočin i drugi. To je samo jedan od primera, a u oblasti energetske efikasnosti ima mnogo prilika da za saradnju javnog i privatnog sektora.

MINISTARSTVO GRAĐEVINARSTVA, SAOBRAĆAJA I INFRASTRUKTURE

Kontakt osoba
Miodrag Poledica
Državni sekretar

Telefon
011/361 66 13
011/363 16 61

miodrag.poledica@mgsi.gov.rs

ppp.gov.rs

PREPISIVANJE POŽELJNO

Za opštine, gradove i javna preduzeća, kao predlagače projekata JPP, posebno za one koji imaju problema da se zadužuju kako bi ulagali u infrastrukturne i druge projekte od javnog interesa, ovaj model ima velik potencijal i velika je razvojna šansa. Verujem da će lokalne samouprave prepisivati takvu praksu kad vide na praktičnim primerima kolika su ulaganja i uštede, a posebno da sa privatnim sektorom može da se ostvari saradnja u obostranom interesu.

naravno, usklađenost sa najboljom svet-skom praksom Sada već imamo 54 predloga projekata javno-privatnog partnerstva za koje je nadležna Komisija za JPP dala pozitivno mišljenje. A takvi projekti su mahom ekonomski efikasni i socijalno odgovorni.

Zašto je odobreno vrlo malo projekata JPP?

Ranije je čitav proces sprovođenja projekata javno-privatnog partnerstva bio prilično dug za sve koji u tome učestvuju, a posebno ako je reč o oblasti energetike i zaštite životne sredine. Od trenutka kad je takav projekat iniciran pa sve do donošenja odluke da se krene u realizaciju, prolazilo je od dve do dve i po godine. Interes države je sigurno da se JPP kao model finansiranja mnogo više koristi, i zato smo izmenama zakona čitav proces ubrzali. I upravo kao rezultat toga do sada imamo pozitivno mišljenje za 48 projekata javno-privatnog partnerstva u poslednjih šest godina. To su projekti koji se odnose na gradski i prigradski prevoz putnika, javnu rasvetu, sakupljanje komunalnog otpada, proizvodnju toplotne i električne energije upotrebom obnovljivih izvora, putnu infrastrukturu... Ako pažljivo pratite, u poslednje vreme često u javnosti neka opština izade s projektom koji planira da finansira kroz JPP.

Rekli ste da je interes države da se kao model finansiranja najviše koriste JPP. „pošto Srbija više ne može da se zadužuje uzimanjem kredita“. Zašto se država na terenu ne ponaša u skladu sa ovim interesom?

Država je stvorila okvir za što brže sprovođenje i realizaciju projekata javno-privatnog partnerstva, i to je prvi dokaz da se upravo ponaša u skladu sa

tim interesom. Da država brine o tom interesu dokazuje i odobrenih 54 projekta. Međutim, činjenica je takođe da je finansiranje kroz model javno-privatnog partnerstva u Srbiji mlada ideja, još u povoju. Zato nam predstoji da se, pre svega kroz edukaciju lokalnih službi, one više motivišu da razmišljaju o saradnji sa privatnim sektorom. Ta saradnja nije samo u finansijskom delu. Privatni sektor može da pomogne i stručnim znanjem i veštinama, kako bi se projekat sproveo što uspešnije.

Najavili ste osnivanje još savetodavnih tela koja će bolje povezati državu i lokal kada je reč o JPP. Da li je nešto urađeno?

Vlada je po donošenju zakona formirala i Komisiju za javno-privatno partnerstvo, kojoj je zadatak da pruža stručnu pomoć pri realizaciji projekata i koncesija. Svakako je i zamisao bila da lokalne samouprave mogu da računaju na stručnu i savetodavnu pomoć komisije. To je međuresorno javno telo, operativno nezavisno u svom radu.

Glavni problem što JPP nije još više u upotrebi jeste nedostatak informacija

Komisija pomaže u pripremi predloga za JPP, informiše i konsultuje, daje mišljenje u postupku odobravanja predloga, olakšava realizaciju...

Ona takođe podnosi vladi godišnji izveštaj o realizovanim projektima u Srbiji, a saraduje i sa budžetskom inspekcijom, Državnom revizorskom institucijom... Kako projekti JPP budu masovnije korišćeni u Srbiji, nije isključeno ni formiranje regionalnih tela, koja bi pomagala opštine da što više iskoriste razvojne potencijale ovog modela, a da uštedeni novac u budžetu mogu da ulažu u druge projekte kojima je cilj unapređenje uslova života naših građana. •

Inicirali ste izmene Zakona o JPP, koje su usvojene prošle godine. Šta ste hteli da postignete? Da li izmene daju rezultate?

Kada smo usvajali Zakon o javno-privatnom partnerstvu, a i kada smo unapređivali taj okvir kroz izmene i dopune, naša vizija je pre svega bila da se lokalnim samoupravama obezbedi novi način

finansiranja infrastrukturnih projekata. Takav način bi manje opterećivao njihove budžete, jer je JPP model koji bi smanjio troškove rada i privukao dodatne resurse, a u narednih pet do 50 godina imale bi zagarantovanu uslugu za građane koju privatni partner pruža za naknadu, na efikasniji i ekonomičniji način. Naš zadatak je bio da stvorimo okvir koji će sve to da omogućiti, a da sigurnost samog procesa ujedno bude veća. U tome smo, upravo

donošenjem zakona i kroz izmene, i uspeli. Konkretno, izmene su donele preciznije formulacije pojedinih odredbi, bolju kontrolu finansijskih uticaja projekata. Donele su i efikasnije mehanizme koji bi dozvolili državnim i lokalnim organima da realizuju projekte kroz JPP na osnovu jasnih pravila, jer nemaju svi iste kapacitete za sprovođenje projekata. Zatim, donele su pravni okvir za transparentnu tendersku proceduru sa jednakim tretmanom svih ponuđača i,

PREPORUČUJEM ESCO OPŠTINAMA I JAVNOM SEKTORU

Energetska efikasnost je nov, domaći energent – obveznici sistema iz javnog sektora u obavezi su da uštede jedan odsto potrošnje primarne energije godišnje

Aleksandar Antić

Ministar rudarstva i energetike

Smatram da je primena javno–privatnog partnerstva, odnosno ESCO mehanizma, pravi način da se poveća energetska efikasnost u javnom sektoru. Zato ga preporučujem opštinama, ali i celom javnom sektoru“, kaže Aleksandar Antić, ministar rudarstva i energetike u Vladi Srbije. Privatni partner, osim što obezbeđuje finansiranje, garantuje i uštede energije iz kojih će mu se plaćati naknada, čime preuzima i najveći deo rizika za realizaciju projekata, dodao je.

Koliko je energetska efikasnost važna za našu zemlju?

Unapređuje se energetska bezbednost zemlje, povećava se konkurentnost privrede i podstiče se regionalni razvoj. Smanjuje se negativni uticaj sektora energetike na životnu sredinu kao i izdaci budžeta za energiju, ali i poboljšava se standard građana. Prema Strategiji razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, energetska efikasnost ima kapacitet „novog, domaćeg energetskeg izvora“.

Koje su obaveze Srbije u njenom unapređenju, posebno u javnim zgradama?

Obaveze proističu iz pristupanja Energetskoj zajednici, ali i iz pretpristupnih pregovora sa Evropskom unijom. Tako je još 2010. godine, usvajanjem prvog akcionog plana, Srbija preuzela obavezu da ostvari uštedu od devet odsto finalne energije u periodu od devet godina, do 2018. Trećim akcionim planom, usvojenim krajem 2016, predviđeno je da se

jedan odsto potrošnje primarne energije godišnje, što je u skladu sa politikom EU da javni sektor mora da postane primer u unapređenju energetske efikasnosti.

Po osnovu nove obaveze prema Ugovoru o Energetskoj zajednici u pogledu primene Direktive EU 2012/27/EU o energetske efikasnosti, biće neophodno da se od 2018. rehabilituje jedan odsto površine objekata centralne vlasti, tako da se ostvare određeni minimalni zahtevi. U saradnji sa relevantnim institucijama i uz tehničku pomoć GIZ-a, ministarstvo je pokrenulo aktivnosti na pripremi in-

ventara ovih zgrada na osnovu kog će biti pripremljen i program rehabilitacije.

Kakav je potencijal energetske efikasnosti i gde se mogu ostvariti najveće uštede?

Najveći je svakako u sektoru zgrada, gde je i najveća potrošnja energije (oko 40 odsto), odnosno sektoru domaćinstava, bez obzira na to da li je reč o rehabilitaciji i rekonstrukciji zgrada, upotrebi efikasnijih uređaja ili promeni sistema grejanja u efikasniji. Kao i za druge zemlje u EU

i okruženju, u ovom sektoru je jedan od najvećih izazova.

Na koje načine država podstiče institucije javnog sektora i lokalne samouprave?

Prema Zakonu o efikasnom korišćenju energije, postoji više regulatornih mehanizama. Tako bih, osim obaveze primene sistema energetskeg menadžmenta, pomenuo Pravilnik o minimalnim kriterijumima u pogledu energetske efikasnosti u postupku javne nabavke dobara. Zakon

je predvideo i mehanizme kroz osnivanje Budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti i mogućnost primene ESCO modela finansiranja unapređenja energetske efikasnosti odnosno korišćenja energetske usluga.

Dosad su, u periodu 2014-2016, realizovana tri javna poziva za javne objekte i u jedinicama lokalne samouprave iz fonda. Reč je o školama, vrtićima, domovima zdravlja i opštinskim zgradama. Potpisano je ukupno 39 ugovora u vrednosti 230 miliona dinara i 500.000 dolara donacije UNDP-a. Procenjena ušteda energije

55 gradova i opština ima sisteme daljinskog grejanja

do kraja 2018. u javnom i komercijalnom sektoru uštedi 158.100 tona ekvivalenta nafte. Prema podacima iz ovog plana, u periodu od 2010-2015. ostvarene su uštede finalne energije od oko 50 odsto, dok je u javnom i komercijalnom sektoru ostvareno 60 procenata cilja koji je postavljen za ovaj sektor. Da bi se dostigli zacrtani ciljevi, Zakonom o efikasnom korišćenju energije iz 2013. za velike potrošače i javni sektor predviđeno je sprovođenje sistema energetskeg menadžmenta. Između ostalog, obveznici sistema iz javnog sektora, počevši od 2017, u obavezi su da uštede

MINISTARSTVO RUDARSTVA I ENERGETIKE

Kontakt osoba
Antonela Solujić
Šef Odseka za unapređenje energetske efikasnosti

Telefon
011/334 67 55

antonela.solujic@mre.gov.rs

mre.gov.rs

Neophodna su fina podešavanja zakonskih rešenja ali i razvoj kapaciteta, edukacija ljudi koji su u procesu.

iznosi 40 odsto. Nažalost, sredstva za rad su veoma mala spram realnih potreba, pa ministarstvo ulaže velike napore da ih poveća.

Uz ograničena sredstva u budžetu države i samouprava te velika sredstva potrebna za energetske efikasnosti u mnogim objektima, da li JPP može da bude jedno od rešenja?

Ministarstvo vidi javno-privatno partnerstvo kao jedan od značajnih mehanizama za finansiranje projekata unapređenja energetske efikasnosti u javnom sektoru, kao što je navedeno u svim akcionim planovima. Ti projekti se, za

MOGUĆNOSTI UŠTEDA

Najveći je potencijal u sektoru zgradarstva, gde je i najveća potrošnja energije – oko 40 odsto, odnosno sektoru domaćinstava, bez obzira na to da li je reč o rehabilitaciji i rekonstrukciji zgrada, upotrebi efikasnijih uređaja ili promeni sistema grejanja u efikasniji. Kao i za druge zemlje u Evropskoj uniji i okruženju, u ovom sektoru je jedan od najvećih izazova.

razliku od nekih drugih, isplaćuju u zavisnosti od primenjenih mera, u kraćem ili dužem periodu, što omogućava primenu posebnog vida JPP-a. Prema ESCO modelu ugovaranja energetske usluge, privatni partner, osim što obezbeđuje finansiranje projekta, na osnovu svoje ekspertize garantuje uštede koje će ostvariti i iz

40%

finalne potrošnje energije otpada na zgrade (stambene, javne i poslovne)

kojih će mu se plaćati naknada u periodu trajanja ugovora, čime preuzima i najveći deo rizika. To su energetske usluge sa garantovanim učinkom. U cilju lakše primene ESCO koncepta, na osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije ministarstvo je donelo Pravilnik o utvrđivanju modela ugovora o energetskim uslugama

za primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti, kada su naručioci iz javnog sektora, kojim su modeli ugovora propisani za zgrade i javno osvetljenje po principu javno-privatnog partnerstva.

Ovaj model ugovora je obavezan za korisnike iz javnog sektora. Takođe, ministarstvo je preko Regionalnog pro-

48%

potrošnje energije bi moglo da se uštedi energetskom rehabilitacijom

grama za energetske efikasnosti (REEP), koji finansira Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), obezbedilo tehničku pomoć opštinama za pripremu i realizaciju prvih projekata baziranih na ESCO modelu. Očekuje se da on bude jedan od značajnih instrumenata za ostvarivanje obaveza u skladu sa novom direktivom za energetske efikasnosti, u pogledu povećanja energetske efikasnosti u zgradama centralne vlasti. Preporučujem korišćenje tehničke pomoći EBRD-a za pripremu projekata.

Da li opštine i gradovi koriste JPP kao model za povećanje energetske efikasnosti? Ako ne koriste, koje su prepreke?

Više od četvrtine od ukupnog broja projekata javno-privatnog partnerstva koji su dobili pozitivno mišljenje Komisije za javno-privatno partnerstvo ima za cilj povećanje energetske efikasnosti na lokalnom nivou, pre svega modernizaciju javne rasvete putem ESCO modela. Verujemo da je objavljivanje standardizovanog obaveznog modela ugovora u ranije pomenutom pravilniku doprinelo razvoju ovakve vrste projekata i očekujemo još

USKORO PRVI PILOT-PROJEKTI ZA JAVNI SEKTOR

Da li na nivou države postoje projekti za škole, zdravstvene ustanove, zgrade sudova?

Ministarstvo je u saradnji sa EBRD-om otpočelo rad na identifikaciji projekata u okviru kojih koji bi se unapredila energetska efikasnost putem ESCO modela i očekujemo da će uskoro biti započeti prvi pilot-projekti, čija će priprema i realizacija biti podržana tehničkom pomoći. Osim toga, Vlada Srbije usvojila je zaključak kojim je Ministarstvu zdravlja odobreno da se rehabilitacija sistema grejanja u njegovoj nadležnosti radi po principu JPP-a.

širu primenu. S obzirom na to da je ESCO, kao i samo javno-privatno partnerstvo, još novina za većinu gradova i opština, potreban je dalji rad na promociji i edukaciji korisnika iz javnog sektora.

Šta je dosad urađeno u smislu zakonodavnog okvira u našoj zemlji? Koliko i šta država radi na promociji značaja energetske efikasnosti i podizanju svesti o njoj?

Ključna su dva zakona – o efikasnom korišćenju energije i o planiranju i izgradnji. Dok je prvi podzakonskim aktima obuhvatio primenu širokog spektra regulatornih mera i podsticaja u svim sektorima potrošnje energije, drugi je sa svojim

podzakonskim aktima propisao uslove u pogledu energetske efikasnosti (energetska svojstva) za nove i zgrade koji se rekonstruišu. Izrada podzakonske regulative po osnovu prvog propisa je u finalnoj fazi, a po osnovu drugog treba dalje da se unapredi.

Zbog ograničenih sredstava u budžetu, ministarstvo ne sprovodi klasične mere podizanja svesti koje se odnose na široku javnost, ali je veoma aktivno sa skupovima i projektima. Osim toga, i samim Zakonom o efikasnom korišćenju energije, a pre svega uvođenjem sistema energetske menadžmenta i uspostavljanjem funkcije energetske menadžera, očekuje se da će pitanje energetske efikasnosti i domaćinskog odnosa prema potrošnji energije dobiti snažan podsticaj. ●

UPRAVLJAJTE OPŠTINSKIM BUDŽETOM KAO KUĆNIM

Učešće međunarodnih finansijskih institucija u velikoj meri jača kreditni rejting projekata i čini ih atraktivnijim za investitore

Branko Ružić

Ministar državne uprave i lokalne samouprave

Ukoliko vam je jeftinije da se u svom domu grejete na pelet, pozovite stručnjake da ih upitate da li i grad možete grejati na jeftinu bio-masu umesto na prljavi ugalj, poručuje Branko Ružić. Novi ministar državne uprave i lokalne samouprave kazao je da se Srbija u planiranju javno-privatnih partnerstava može voditi brojnim iskustvima donosilaca odluka na tržištima koja su na tom planu razvijena.

MINISTARSTVO GRAĐEVINARSTVA, SAOBRAĆAJA I INFRASTRUKTURE

 Kontakt
Sektor za sistem lokalne
samouprave

 Telefon
011/306 01 01

 lokalna.samouprava@mduls.gov.rs

 mduls.gov.rs

Kakvi su rezultati ostvareni u realizaciji projekata kroz JPP?

Ostvaren je ogroman napredak u ovoj oblasti. Veoma je važno što danas u Srbiji imamo javno-privatno partnerstvo kao živ i primenljiv model, za razliku od vremena pre deset i više godina kada su se političari igrali menadžera i ulagali javna sredstva po nejasnim kriterijumima i nepovoljnim uslovima. Danas imate male opštine u Srbiji kakva je Stara Pazova, na primer, koje grade lokalne puteve i kanalizaciju upravo po ovom modelu, stvarajući uslove za brže i jače investiranje u privredu i bolje uslove za život građana.

Da li su uočene prepreke u procesu?

Prepreka na svakom važnom poslu ima i više nego što mislite, ali verujem da je sva vrednost i lepota javno-privatnog partnerstva upravo u tome što njegove prednosti i šanse uveliko nadmašuju probleme na koje možemo naići. Naravno da će se većiti direktori pobuniti što gube diskreciono pravo ulaganja u projekte i zapošljavanje bez osnova u javnom sektoru bez obaziranja na javni dug, koji nas je u jednom trenutku gotovo potpuno potopio. Sa druge strane,

vremena više nemamo – Srbiji nedostaju novi kapaciteti: u vrtićima, bolnicama, a moji prijatelji se smeju kada kažem – i u zatvorima, obzirom da je to jedan od školskih primera za javno-privatno partnerstvo.

Koje samouprave koriste model JPP-a? Koje mehanizme vidite kao motivacione za donošenje odluka na lokalnu razinu za bolju iskorisćenost ovog modela?

Odgovor je jednostavan. One koje umeju i one koje nemaju dovoljno sopstvenih sredstava. Ipak, one koje umeju da model primene stavljam na prvo mesto, jer su u Srbiji retke lokalne samouprave koje imaju dovoljno sredstava za redovno funkcionisanje i ulaganje u sve željene projekte. Ima ih, naravno, ali su želje i potrebe uvek veće od naših mogućnosti i to je prosto dug koji plaćamo prethodnim teškim periodima u ekonomiji i razvoju zemlje.

OZELENIMO ENERGETIKU

Održivi energetski razvoj opština i gradova Srbije veoma je važna komponenta ekonomskog napretka, ali i aktivne borbe na lokalnu razinu protiv klimatskih promena. Zato je moja poruka da model javnog-privatnog partnerstva treba posmatrati kao dobru priliku da sektor energetike dalje unapredimo, ozelenimo, učinimo saveznicom u borbi protiv klimatskih promena i za bolji i kvalitetniji život i građana danas i budućih generacija.

Takođe, privatni investitori su u većoj meri otvoreni za nove tehnologije i inovativna rešenja.

Oslo se danas greje toplotom koju dobija iz hladnog fjorda, a mnogi gradovi u Zapadnoj Evropi koriste svoj otpad kao energent.

Oslo se greje toplotom koju dobija iz hladnog fjorda, a mnogi gradovi u Zapadnoj Evropi koriste otpad kao energent.

Zašto je JPP dobar model za investiranje u sektoru energetske efikasnosti?

Pre svega iz razloga što je moguće finansirati čitav projekat iz ušteda. Ovde govorim o modelu po kome javna strana nastavlja da plaća račun za, na primer, električnu energiju kao i u prethodnim godinama, a da se kompletna dokumentacija, razvoj i realizacija projekta finansira isključivo iz ušteda, iz vrednosti ostvarene ulaganjem u nove, energetske efikasne tehnologije. Ovo je primenljivo na širok spektar projekata, od malog kotla na pelet u osnovnoj školi, do javne rasvete u velikom gradu.

veoma dragocena. U Turskoj, na primer, 2007. godine donet je plan da se otvori 29 klinika i za pacijente ponudi 95.000 novih kreveta do 2023. godine. Za manje od deset godina, Ministarstvo zdravlja Turske obezbedilo je ugovore za 18 novih objekata i 24.307 kreveta. Učešće Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Multilateralne agencije za garantovanje investicija (MIGA) – članice Grupa Svetske banke, i Međunarodne finansijske korporacije (IFC) u velikoj meri je popravilo kreditni rejting ovih projekata i učinile ih atraktivnijim za privatne investitore.

Šta biste poručili opštinama kada je reč o korišćenju JPP-a sa fokusom na energetiku i energetske efikasnosti?

Moja poruka je – ponašajte se prema opštinskom budžetu kao prema kućnom. Ako vam je jeftinije da svoju porodičnu kuću grejete na pelet, pozovite stručnjake da ih upitate da li i grad možete grejati na jeftinu bio-masu umesto na prljavi ugalj. Ukoliko ste obične sijalice zamenili LED svetiljkama, uradite to i u svojim ulicama.

Tada ministarka državne uprave, a sada premijerka Srbije Ana Brnabić svojevremeno je izjavila da sve što može da se finansira od strane privatnih investitora, a ne mora iz budžeta, treba da se finansira kroz JPP. Kakav je vaš stav i koji su projekti najprikladniji da se finansiraju novcem privatnih investitora?

Brojni su pozitivni primeri koji podržavaju premijerkinu tvrdnju i to iz najmanje dva razloga. Prvi je da je prisustvo privatnog kapitala neprikosnoveni indikator isplativosti i uspešnosti projekta i da služi kao neka vrsta preselekcije i filtera za megalomanske a vrlo retko uspešne projekte, na koje su naša bivša društvena i državna preduzeća navikla. Drugi, važniji razlog je da se ukupno javno zaduženje drži pod kontrolom, bez ugrožavanja redovnog i potrebnog investicionog ciklusa, koji će generisati novu vrednost.

Danas najčešće govorimo o srednjim projektima, kao što su određene usluge iz domena komunalnih delatnosti i javna rasveta, i nekim krupnijim kakve su, recimo, investicije u sistem daljinskog grejanja i slično. Međutim, mi živimo u svetu koji je stazom koju mi prolazi – mnogo već prošao, tako da su nam iskustva

Prednosti i šanse javno-privatnog partnerstva uveliko nadmašuju probleme.

Da li postoje zakonske prepreke u implementaciji JPP-a?

Postoje, kao i u ostalim evropskim državama, i one su takve da implementiraju pozitivna iskustva razvijenih ekonomija, sa jedne strane kada je reč o zaštiti javnog interesa, a sa druge da ne postavljaju nepremostive barijere i demotiviraju deluju na investitore. Vodio se računa o osetljivim i za društvo kritičnim funkcijama, i one su kao takve limitirane od učešća u projektima JPP-a. Povereni poslovi vodosnabdevanja i sahranjivanja, koje obavlja lokalna samouprava, samo su neki od primera. •

POMAŽEMO OPŠTINAMA U STRATEŠKOM NASTUPU

Velika su očekivanja za povećanje priliva privatnog kapitala gde ima prostora za unapređenje kvaliteta javnih usluga, ulaganje u infrastrukturu, opremu i usluge

Andrijana Jovanović

Zamenica predsednika Komisije za javno–privatno partnerstvo

Zaštita javnog interesa, jasna alokacija odgovornosti, podela rizika i podizanje nivoa kvaliteta javnih usluga su među najvažnijim zadacima u domenu delovanja Komisije za javno–privatno partnerstvo, naglasila je zamenica predsednika Andrijana Jovanović. Ona kaže da se donosioci odluka u pojedinim gradovima i opštinama još uvek suočavaju s nedostatkom kapaciteta za pripremu i realizaciju projekata, ali i da je ovakav mehanizam sprovođenja projekata još u povoju.

Kakvo je interesovanje lokalnih samouprava za projekte unapređenja energetske efikasnosti kroz model javno–privatnog partnerstva?

Sve je veće interesovanje jedinica lokalnih samouprava za model javno–privatnog partnerstva za projekte, da na taj način kroz smanjenje troškova povećaju nivo kvaliteta usluga građanima, odnosno omoguće prenos i upotrebu novih znanja i tehnologija u javnom sektoru i brže ostvare svoje strateške ciljeve.

Kako opštine i gradovi često nisu u mogućnosti, usled nedostatka budžetskih

sredstava, da samostalno investiraju u određene infrastrukturne projekte, ali i javne usluge, jedna od opcija podrazumeva uključivanje privatnog sektora, odnosno poveravanje poslova po modelu javno–privatnog partnerstva.

Osnovni elementi koncepta jesu zaštita javnog interesa, jasna alokacija odgovornosti, podela rizika i podizanje nivoa kvaliteta javnih usluga. Svaki od partnera preuzima rizik kojim može da upravlja, čime se postiže veća efikasnost. Javno–privatno partnerstvo kod projekata unapređenja energetske efikasnosti kao što su, na primer, rekonstrukcija i

modernizacija javnog osvetljenja, omogućava smanjenje budžetskih troškova i podizanje nivoa efikasnosti u pružanju usluge. Sve to ima za cilj benefite za vlasnike infrastrukture i društvo u celini i očuvanje životne sredine, a istovremeno i omogućavanje javnom partneru da koristi upravljačke, tehničke, finansijske i inovativne sposobnosti privatnog partnera.

Za koje projekte su lokalne samouprave do sada izražavale najveće interesovanje? Javnu rasvetu, unapređenje energetske efikasnosti u zgradarstvu ili grejanja?

Od kada je počela sa radom, Komisija je odobrila ukupno 54 predloga projekata sa ili bez elemenata koncesije. To su uglavnom projekti jedinica lokalnih samouprava u oblasti gradskog i prigradskog prevoza putnika, javne rasvete, sakupljanja komunalnog otpada i proizvodnje toplote i električne energije upotrebom obnovljivih izvora energije. Kako planiranje lokalnog razvoja samo na osnovu javnih prihoda predstavlja preusku osnovu za brži razvoj zajednice,

Odobreno je

54

predloga projekta javno-privatnog partnerstva sa ili bez elemenata koncesije.

potrebno je upotpuniti budžetsko finansiranje privlačenjem privatnog kapitala za izgradnju infrastrukture i unapređenje kvaliteta javnih usluga. Sve ovo je pokazatelj da javno-privatno partnerstvo postaje najrealnija opcija za lokalne, ali i regionalne i nacionalne infrastrukturne projekte, budući da se poslednjih godina sve veći broj ideja upravo kreće u tom smeru.

Gde su manjkavosti a gde prednosti unapređenja energetske efikasnosti kroz ovaj model na lokalnu?

Komisija analizira predlog i daje mišljenje da li se može realizovati u formi JPP-a odnosno da li sadrži sve elemente predviđene zakonom. Pre svega, pored

SUŠTINA U DOBROBITI

Promovisanje javno-privatnog partnerstva i njegova šira primena mogu biti od velike koristi ne samo za privatni sektor, već i za društvo u celini. Angažovanje privatnog kapitala jeste jedna, ali ne i jedina opcija za rešavanje problema. U aranžmanu bi trebalo ulaziti posle pažljivog i objektivnog odmeravanja svih argumenata za i protiv, odnosno poređenja prednosti i nedostataka ovog modela i tradicionalnog načina finansiranja i pružanja usluga. Kada se javna tela odluče za model javno-privatnog partnerstva, ona bi trebalo da obezbede jasan primat javnom interesu, odnosno javnom pravu, u meri u kojoj ono odražava dobrobit stanovništva.

predloženog predmeta i cilja, važan deo je poslovni plan s procenom troškova i analizom efekata uloženi sredstava, odnosno finansijska prihvatljivost modela za javno telo, uz specifikacije finansiranja projekta i planirane raspodele rizika. Istovremeno, mora se voditi računa o kvalitetu javne usluge i očuvanju životne sredine, bezbednosti i zaštite zdravlja i sigurnosti zaposlenih.

Što se tiče projekata energetske efikasnosti, inicijalni uslovi imaju za cilj ostvarivanje ušteda u jedinicama lokalne samouprave u troškovima za energiju kao i, kod rekonstrukcije sistema javnog osvetljenja, korišćenje štedljivih, modernih i ekonomičnih izvora svetlosne energije. Visok stepen mehaničke i električne zaštite i kvalitetni i nesalomivi materijali obezbeđuju dug eksploatacioni vek. Važan parametar je zaštita životne sredine, budući da se manje zagađuje vazduh, odnosno emisija ugljen-dioksida se smanjuje u skladu sa evropskim standardima. Model javno-privatnog partnerstva je opravdan i mnogo efikasniji nego postojeći, tradicionalni način finansiranja i pružanja usluga.

Koje su prepreke u procesu podnošenja projekata na odobrenje?

U toku pripreme i pisanja predloga projekata javno-privatnog partnerstva, javna tela kao predlagači često kao naj-složenije elemente ističu izradu poslovnog i finansijskog plana, procenu rizika javnog i privatnog partnera i definisanje minimalnih tehničkih i iskustvenih kvalifikacija. Kod gradskog i prigradskog prevoza navodi se i utvrđivanje broja

JPP je opravdano i mnogo efikasnije nego postojeći, tradicionalni način finansiranja i pružanja usluga.

zaposlenih. Uz to, u projektima sakupljanja, transporta i odlaganja komunalnog otpada, predlagači ističu izračunavanje procene troškova i primenu metodologije za analizu dobijene vrednosti u odnosu na uloženi novac (value for money) kao i problem prikupljanja informacija o količini otpada i broju korisnika usluga.

Većina opština i gradova, generalno, vidi nedostatak adekvatnih podataka neophodnih za analizu isplativosti i opravdanosti. Često nedostaju podaci o svojini, broju ili površini i starosti objekata, o realnim prihodima i rashodima javnih komunalnih preduzeća, stanju projektno-tehničke dokumentacije. Kao najbitnije pitanje nameće se uspostavljanje kvalitetnog mehanizma u opštinama i gradovima za praćenje implementacije projekata u cilju zaštite javnog interesa.

Šta vlada i resorna ministarstva treba da urade?

Od ovog instituta očekuje se prvenstveno podizanje kapaciteta lokalnih samouprava, pokrajinskih i republičkih organa, ali i da sva javna tela rade na prepoznavanju potencijala i izradi predloga projekata. Tokom realizacije,

Osnovni elementi koncepta jesu zaštita javnog interesa, jasna alokacija odgovornosti, podela rizika i podizanje nivoa kvaliteta javnih usluga.

potencijalnih korisnika, a kod rekonstrukcije javnog osvetljenja i proizvodnje toplotne i električne energije uglavnom se izdvaja preciziranje zahteva iz oblasti zaštite životne sredine. Tu su uslovi rada, bezbednost i zaštita zdravlja, sigurnost

takode, na praćenju kvaliteta usluga i merenju efekata. Velika su očekivanja za povećanje priliva privatnog kapitala za projekte gde ima prostora za unapređenje kvaliteta javnih usluga, ulaganje u infrastrukturu, opremu i usluge. U su-

KOMISIJA ZA JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO VLADE SRBIJE

Kontakt osoba
Andrijana Jovanović
Zamenica predsednika
Komisije

Telefon
011/364 29 66

komisija@jpp.gov.rs

ppp.gov.rs

protnom, nedovoljno ozbiljno i stručno pripremljeni i realizovani projekti mogli bi postati dugoročno velik teret budžetskoj potrošnji, izazvati povećanje javnog duga, uz prateće ekološke i socijalno-ekonomske rizike.

Na jednoj strani je državna ili lokalna vlast kao naručilac usluga, proizvođa ili radova, a na drugoj privatna kompanija, odnosno isporučilac. Postupak se zasniva na načelima zaštite javnog interesa, efikasnosti, transparentnosti, jednakog i pravičnog tretmana, slobodne tržišne utakmice, proporcionalnosti, zaštite životne sredine, autonomije volje i ravnopravnosti ugovornih strana.

Kome ste odobrili projekte, posebno za energetske efikasnosti, a koje opštine i gradovi su se prijavljivali?

Najveći broj je za gradski i prigradski prevoz – u Beogradu, Loznici, Jagodini, Šapcu, Rumi... Odobreni su i projekti za sakupljanje komunalnog otpada u Topoli i Žagubici, zatim zamenu kotlova na lož-ulje onima na biomasu u školskim ustanovama u Nišu i Pirotu, te projekti modernizacije, racionalizacije i održavanja javnog osvetljenja (Kruševac Piroto, Bor, Petrovac na Mlavi). To su samo neki od primera, svakako se ova lista ovde ne zatvara. ●

EIB ZAINTERESOVAN ZA JPP PROJEKTE U SRBIJI

U Evropi u 80 odsto projekata javni sektor plaća nadoknadu privatnom partneru i sve ređe se koristi model koncesije

Dubravka Negre

Direktorka regionalne kancelarije za Zapadni Balkan, Evropska investiciona banka

Zajmovi Evropske investicione banke za JPP projekte u protekle tri godine premašili su pet milijardi evra. U Srbiji ona razmatra mogućnost da podrži projekat Grada Beograda za sanaciju deponije u Vinči koji predviđa i proizvodnju energije iz otpada, kaže Dubravka Negre, direktorka regionalne kancelarije za Zapadni Balkan. EIB s velikim interesovanjem prati razvoj novih projekata koji će se finansirati po principu projektnog finansiranja bez garantovane nadoknade javnog sektora, kao što je koncesija za aerodrom u Beogradu, rekla je. „Iskustvo je pokazalo da JPP daje vredan doprinos razvoju javne infrastrukture i usluga ukoliko su projekti dobro pripremljeni i procedura javne nabavke je uspešno sprovedena. EIB ima bogato iskustvo u pružanju pomoći zagovornicima projekata iz javnog sektora da ovakve projekte učine privlačnim za bankarsko finansiranje“, izjavila je Negre.

Koje su dobre strane, a kakvi su izazovi modela JPP-a? Kakav je trend – da li se povećava broj projekata koji se rade po njemu?

U 28 članica Evropske unije, na Zapadnom Balkanu i u Turskoj, prošle godine su sklopljeni ugovori o finansiranju 69 poduhvata, dok ih je 2015. bilo 49, što je rast od 41 odsto. Ukupna vrednost je 12 milijardi evra. Posle vrhunca 2007. godine, evropsko tržište JPP-a je počelo da

EIB je lane obezbedio 1,4 milijarde evra za finansiranje JPP na razvijenim i novim tržištima.

se smanjuje. Postoje različita objašnjenja za to, od toga da je to posledica finansijske, ekonomske i dužničke krize, do toga da je u pitanju opredeljenje vlasti za određenu politiku u oblasti razvoja infrastrukture. To što se tržište smanjilo ne znači da JPP gubi

EVROPSKA INVESTICIONA BANKA

Kontakt osoba
Dubravka Negre
Regionalna kancelarija za
Zapadni Balkan

Telefon
011/312 17 56

Mail

eib.org

ŠIRENJE PO STAROM KONTINENTU

EIB je počeo da finansira JPP pre više od 25 godina, uglavnom u Zapadnoj i Severnoj Evropi. Velika Britanija ih je imala najviše. U novije vreme mnogi projekti JPP-a su sklopljeni u Francuskoj, Holandiji, Irskoj i Nemačkoj, ali i zemljama poput Španije, Portugalije i Grčke. Najviše je projekata u oblasti saobraćaja, a zatim u zdravstvu i obrazovanju. EIB je lane obezbedio 1,4 milijarde evra za finansiranje JPP na razvijenim i novim tržištima.

toga, sa velikim interesovanjem pratimo razvoj novih projekata koji će se finansirati po principu projektnog finansiranja bez garantovane nadoknade iz javnog sektora, poput koncesije za aerodrom u Beogradu. EIB ima bogato iskustvo u pružanju pomoći zagovornicima projekata iz javnog sektora da ovakve projekte učine privlačnim za bankarsko finansiranje kroz prevazilaženje prepreka, od kojih su najvažniji kreditni ri-

na popularnosti ili da neće igrati važnu ulogu u razvoju javne infrastrukture u Evropi u budućnosti. U proteklih nekoliko godina primetno je da se rede koriste model koncesije, pošto se sada 80 odsto javno-privatnih partnerstava u Evropi bazira na projektima za koje javni sektor plaća nadoknadu privatnom partneru.

Koliki značaj pridajete JPP-u? Kojim kriterijumima se rukovodite pri dodeli sredstava?

Iskustvo je pokazalo da JPP daje vredan doprinos razvoju javne infrastrukture i usluga, pod uslovom da su projekti dobro pripremljeni i da je procedura javne nabavke uspešno sprovedena. O tome da li će se javni partner opredeliti za taj model odlučuju centralne i lokalne vlasti, i naša banka nije uključena u tom delu osim ako javni partner zatraži naše savetodavne usluge. Međutim, EIB, kada od njega zatraže da finansira JPP, sprovodi vrlo detaljnu analizu sa tehničkog, finansijskog, kreditnog, ekonomskog i pravnog aspekta. Podela rizika između javnog i privatnog partnera je ključna za ovu analizu, pošto se rizik mora adekvatno identifikovati, proceniti, raspodeliti i ublažiti. Svakako, zahvaljujući iskustvu stečenom godinama, EIB je u stanju da uporedi predložene projekte

JPP zahteva fiskalnu, budžetsku disciplinu, da centralne i lokalne vlasti uzmu u obzir aktuelne i potencijalne obaveze javnog sektora.

sa referentnim projektima JPP-a koji su se pokazali kao uspešni i održivi na tržištu i da ih uporedi sa uspostavljenom najboljom međunarodnom praksom.

Kakvi su planovi banke u vezi s razvojem JPP-a u Srbiji? Šta bi srpska strana trebalo da učini kako bi iskoristila tu mogućnost za saradnju?

EIB je počeo da razmatra nekoliko projekata koji su pripremljeni na Zapadnom Balkanu, uglavnom u Srbiji. Aktivno razmatramo mogućnost da podržimo projekat Grada Beograda za sanaciju deponije u Vinči koji predviđa i proizvodnju energije iz otpada i mogao bi da postane orijentir. Osim

zik zemlje kao i relativno dug i složen rad na uspostavljanju podele rizika između javnog i privatnog sektora. Ti zadaci zahtevaju značajne resurse, specifične veštine i iskustvo u javnom sektoru koje ponekad oskudeva ne samo u Srbiji nego i u drugim zemljama u razvoju.

Srbiju na putu ka EU očekuje primena vrlo zahtevnih standarda u domenu zaštite životne sredine i energetske uštede, što će zahtevati značajna ulaganja. Kako vidite ulogu JPP-a u tome s obzirom na politiku štednje?

JPP može pružiti dodatnu vrednost javnom sektoru jer na dug rok obezbe-

duje kvalitet javnih usluga, na primer izgradnje i održavanje školskog kompleksa, i omogućava da se troškovi ulaganja i pružanja usluga raspodele na duži period. Ipak, ako se projekat ne može priuštiti ili nije isplativ, njegova realizacija kroz JPP model neće doneti adekvatna rešenja. Treba naglasiti da on zahteva fiskalnu, budžetsku disciplinu, u smislu da centralne i lokalne vlasti na vreme prepoznaju i uzmu u obzir aktuelne i potencijalne obaveze javnog sektora. Na primer, javni budžeti se obično odnose na period do tri godine, dok obaveze iz JPP-a mogu trajati 20 i više godina.

Kakvu ulogu ima Evropski stručni centar za JPP – EPEC? Kakve su aktivnosti u okviru centra do sada preduzete u vezi sa Zapadnim Balkanom i da li Srbija dovoljno koristi mogućnosti koje pruža taj centar?

EPEC je deo savetodavnih usluga EIB-a. To je mreža nacionalnih javnih tela zaduženih za JPP i ima preko 40 članova širom Evrope, uključujući Srbiju. Uloga EPEC-a je da pomogne javnom sektoru da se angažuje na kvalitetnim programima i projektima JPP. To čini tako što pomaže vlastima da bolje razumeju JPP na nivou zvanične politike, u osmišljavanju programa ili razvijanju projekata. Srbija je počela da uspostavlja okvir i pokušava da sprovede nekoliko projekata javne infrastrukture kroz JPP. To zahteva izrazitu političku posvećenost i jačanje kapaciteta javnog sektora, posebno kada je reč o izradi kvalitetnih projekata u strateškoj infrastrukturi. EPEC je donekle pomogao u izradi nedavnih amandmana na Zakon o JPP-u u Srbiji. Spreman je da i dalje pomaže zagovornike projekata iz javnog sektora na Zapadnom Balkanu, uključujući Srbiju, bilo kroz podršku pravnom okviru ili razvoju samih projekata. •

DRŽAVA ĆE TEK RAZRADITI PRAVNI OKVIR

Grad je angažovao privatne partnere za uvođenje grejanja na biomasu, rekonstrukciju javne rasvete i javni prevoz

Vladan Vasić
Gradonačelnik Pirota

okalna samouprava je veoma zadovoljna aktivnostima, kontaktima i saradnjom s državnim organima, otkriva prvi čovek Pirota Vladan Vasić. Opisujući tekuće i planirane poduhvate u oblasti javno-privatnog partnerstva, gradonačelnik napominje da to ne znači da ne postoji potreba da Vlada Srbije i nadležna ministarstva unapređuju strukturu i donose podzakonske akte, kako bi se učesnicima olakšao rad.

GRAD PIROT

Kontakt osoba
Bojan Ivković
Energetski menadžer

Telefon
010/305 518

energetika@pirot.rs

pirot.rs

Šta je u vašoj lokalnoj samoupravi urađeno u javno–privatnom partnerstvu za poboljšanje energetske efikasnosti?

Grad Pirot je prepoznao taj model kao jedan od načina za rešavanje mnogih problema, pre svega u oblasti pružanja komunalnih usluga. Naše želje i očekivanja su da putem JPP-a na kvalitativno novi način realizujemo razvojne projekte. U ovom trenutku u našem gradu su u ovoj oblasti u toku njih tri. Prvi projekat JPP-a, pokrenut 2015. godine, obuhvata zamenu kotlova na bio-masu kotlovima na lož-ulje i ugovorno isporučivanje toplotne energije u četiri ško-

2015. godine pokrenut je prvi projekat JPP-a

le. Drugi, otpočet lane, jeste rekonstrukcija javne rasvete na celokupnoj teritoriji grada. Treći projekat ima indirektnu vezu s energetske efikasnošću i sprovodi se u oblasti gradskog i prigradskog prevoza.

Kako se model pokazao u praksi?

U projektu uvođenja bio-mase smo tek marta ove godine potpisali javni ugovor sa kompanijom GGE i trenutno smo u fazi izvršenja pripremnih radnji, a u projektu javne rasvete očekujemo mišljenje Komisije za javno–privatno partnerstvo, pa naša iskustva još uvek nisu velika. Međutim, činjenica je da ovaj način realizacije i finansiranja projekata ima puno pozitivnih strana i predstavlja kombinaciju pozitivnih iskustava i znanja privatnog i javnog partnera.

Očekujemo da se do kraja realizacije projekata svi pozitivni aspekti modela JPP-a još više afirmišu.

Ima li u vašem gradu još interesovanja ili konkretnih planova za dalje unapređenje energetske efikasnosti?

Interesovanje za nove projekte JPP-a postoji kod zvaničnih organa grada i kod korisnika objekata i sistema, pa i kod

NOV PRISTUP RAZVOJU

Naši timovi su u saradnji sa stručnim konsultantima radili na način koji je od njih zahtevao nov pristup pripreme i vođenja projekata. Pored primarnih efekata – unapređenja usluga, evidentan je i sekundarni, u vidu novih znanja i veština zaposlenih, novog pristupa lokalnih organa kao i stvaranja svesti naših građana o novom načinu investiranja u javnom sektoru.

samih građana. Pozitivna iskustva, kao i potreba za unapređenjem postojećeg stanja i razvijanjem određenih usluga i oblasti, usmerili su nas da intenzivno razmišljamo o mogućnosti pokretanja i novih projekata JPP-a.

Mislimo da je moguće uspešno pokrenuti prikupljanje i selektovanje bio-otpada u cilju dobijanja energije kao i razviti projekat prihvatljivog načina korišćenja bio-mase u sistemu daljinskog grejanja. Takođe želimo da krenemo sa realizacijom JPP-a u oblasti energetske efikasnosti u zgradarstvu u javnim i privatnim stambenim objektima. Ona je od velikog značaja za naš grad. Realno je očekivati da se u njih krene nakon realizacije započetih projekata.

Da li je JPP isplativije za lokalne vlasti od kredita ili drugih načina finansiranja?

Prvo su izradene sveobuhvatne studije izvodljivosti i finansijsko-ekonomske

nog perioda javni partner u vlasništvo dobija operativnu, kvalitetnu i efikasnu opremu koja će još izvestan period biti u funkciji, nesumnjivo je da će model JPP-a imati sve veću i širu primenu. Pored ovih direktnih prednosti, bitno je istaći i činjenicu da se u budžetu grada, uslovno rečeno, oslobadaju sredstva za investiranje u oblasti u kojima ne postoji mogućnost izbora načina realizacije i finansiranja.

Kako učiniti javno–privatno partnerstvo zastupljenijim u poboljšanju energetske efikasnosti u lokalnim sredinama?

Potrebne su stalne aktivnosti na svim nivoima vlasti. Na nivou državne uprave neophodno je, pored normativnih aktivnosti nadležnih ministarstva i u samim stručnim organima koji sprovode državnu politiku u ovoj oblasti, poput Komisije za JPP, sprovesti mere kadrovske i tehničke unapređenja, kako bi mogli pružati kvalitetnu i pravovremenu pomoć.

I u lokalnim samoupravama, koje po prirodi stvari predstavljaju nosioca najvećeg broja projekata JPP, moraju biti sprovedene sistematske aktivnosti u vidu obuke i pomoći. One treba da budu usmerene prema više ciljnih grupa.

Grad razmatra opcije za prikupljanje i selektovanje bio-otpada u cilju dobijanja energije te mere energetske efikasnosti u zgradarstvu u javnim i privatnim objektima.

analize. Njihovi rezultati govore da JPP predstavlja za nas prihvatljiv i finansijski isplativ model vođenja i finansiranja projekata.

U odnosu na finansiranje iz budžeta ili kredita, prednosti JPP-a su evidentne i mnogobrojne. Polazeći od toga da sredstva za sprovođenje projekta obezbeđuje privatni partner, da je većina rizika projekta na strani privatnog partnera, da se grad kreditno ne zadužuje, da se dobija kvalitetna i efikasna usluga i da nakon isteka ugovor-

Najpre prema rukovodećim strukturama, prezentovanjem svih pozitivnih i negativnih aspekata JPP-a, kao i načina realizacije, u cilju prihvatanja ovog modela vođenja projekata. Zaposlenima treba pružiti svu pomoć i podršku jer su oni ti koji će realizovati projekte JPP-a i pratiti ih.

Takođe je vrlo bitno sa modelom JPP-a na primeren način upoznati i stručnu i širu javnost, kao segmentima društva koji će, u krajnjoj liniji, biti nosioci kao i direktni korisnici efekata. •

ODRŽIVI RAZVOJ JE KLJUČ ZA BUDUĆNOST

Uštede po osnovu troškova za energente po ugovoru pripadaju lokalnoj samoupravi, a prebacuju se na korisnike obnovljenih objekata

Zoran Janković
Gradonačelnik Ljubljane

Glavni grad Slovenije, lanjski nosilac titule „Evropske zelene prestonice“, uvek je spreman da podeli iskustva s drugim lokalnim samoupravama, a najefektnija je saradnja u regionu, kaže prvi čovek Ljubljane Zoran Janković. On je predstavio dosad najveći projekat energetike u zgradarstvu, gde će privatni partneri raditi na objektima u javnom vlasništvu, uz ozbiljna sredstva iz evropskih fondova.

Ljubljana je nedavno zaključila sporazum o energetskej obnovi 49 javnih zgrada. Kakve rezultate očekujete?

Ljubljana i konzorcijum kompanija Petrol i GGE potpisali su u aprilu ugovor o energetskej obnovi javnih zgrada u gradskom vlasništvu. To je najveći projekat javno-privatnog partnerstva u oblasti energetike u Sloveniji koji je pokrenula neka opština. Sveobuhvatno renoviranje je predviđeno za 26 objekata, a delimični radovi s implementacijom pojedinačnih

mera, koje će osigurati efikasnije korišćenje energije, obaviće se u još 23 zgrade.

Štaviše, verujemo da je održivi razvoj zasnovan na principima „Evropske zelene prestonice“ jedini put ka budućnosti koja će biti dobra za ljude i prirodu. Drago mi je što vidim da su Petrol i GGE toga već svesni. Ljubljana je dugo jedan od glavnih uzora na polju održivog razvoja i ponosan sam što mogu da kažem da ćemo moći i da podelimo dobru praksu na polju efikasnog korišćenja energije.

Grad Ljubljana nastoji da dodatno motiviše edukatore u vrtićima, školama,

zdravstvenim centrima i sportskim ustanovama da nauče svoje kolege i, posebno, mladu generaciju značaju pametnog i efikasnog korišćenja energije. To ćemo postići transferom ušteda, koje nam po ugovoru pripadaju, korisnicima obnovljenih zgrada.

Očekujemo da će projekat povećati energetske efikasnosti u rekonstruisanim objektima, kao i udeo energije iz obnovljivih izvora. To će biti postignuto zbog mnogih toplotnih pumpi koje će biti instalirane, i jedinica povezanih na mrežu daljinskog grejanja, što će smanjiti ispuštanje gasova s efektom staklene bašte.

Ljubljana je tokom 2016. bila „Evropska zelena prestonica“. Šta je potrebno da gradu dodele taj prestižan status?

Potrebna je zelena vizija – a grad ima Viziju Ljubljana 2025 još od 2007. godine i već 10 godina uspešno je prati. Moraju da postoje strategije s jasnim ciljevima, operativnim planovima i konkretnim projektima. Ali, nadasve, radi se o hrabrosti i odlučnosti koje guraju ceo tim da zajedno radi i ide ka zacrtanom odredištu.

Svakako, ništa od svega ovog ne bi bilo moguće bez sjajnog tima saradnika. A

Ljubljana ima najbolji tim. Mi smo zeleni grad koji radi ruku pod ruku s našim stanovnicima i drugim zainteresovanim stranama. Svi mi svakog dana u velikoj gradskoj porodici, koja uključuje upravu, sve javne kompanije i institucije, težimo tome da nudimo najbolju uslugu. To je takode razlog što je Ljubljana Evropska komisija prepoznala kao grad koji je napravio najveće promene u pravom smeru za najkraće vreme, i nagradila nas titulom „Evropske zelene prestonice 2016.“

Nakon kampanje, kakve utiske su vam ostavile aktivnosti? Koliko je korisna bila razmena informacija kao i komunikacija na međunarodnom nivou?

Zaista uspešna. Titula je imala mnogo pozitivnih efekata na Ljubljani ovde i u inostranstvu. Stvarno smo postigli iskorak sa celogodišnjim programom od šest stotina besplatnih skupova, održanih zajedno s preko trista organizacija. Više od 34.000 ljudi – stanovnika i turista, prisustvovalo je aktivnostima u sklopu programa i učestvovalo u njima.

Glavni grad Slovenije ima pravo da iskoristi

120
miliona evra iz evropskih fondova u tekućem sedmogodišnjem finansijskom ciklusu.

Interesovanje za Ljubljani je raslo i, s njim, međunarodna pokrivenost u medijima. Sve više turista dolazi u naš grad, meni najlepší grad na svetu, s porastom broja poseta od 20 procenata godišnje.

Ljubljana je postala uzor u zelenom upravljanju, pa nas brojni gradovi pozivaju da podelimo dobru praksu s njima. Takode smo pojačali promotivne aktivnosti van zemlje. Velik broj važnih

FINANSIJSKI MODEL

Koji je deo troškova iz projekta pokrio grad, a koji privatni partneri i ostale strane?

Ukupna investicija je 14,9 miliona evra. Troškovi su podeljeni na 51 odsto za privatnog partnera i 49 procenata za Ljubljani. Aplicirali smo za sredstva iz Kohezionog fonda Evropske unije, koji će pokriti 40 odsto vrednosti. Privatni partner ulaže u energetska obnova i donosi uštede, a pruža isti ili viši nivo udobnosti u zgradi, dok to javni partner otplaćuje istim uštedama u ugovornom periodu. Tokom petnaestogodišnje koncesije, privatni partner je odgovoran i za održavanje kao i za upravljanje novoinstaliranom odnosno renoviranom energetskom opremom i sistemima.

medunarodnih konferencija održan je ovde, na primer Civitas forum 2015, s rekordnom posećenošću, zatim godišnji Ljubljana forum i događaji vezani za titulu. S ponosom govorimo da smo izabrani da ove godine budemo domaćini godišnje konferencije Jurositis (Eurocities 2017), u novembru, a tema je cirkularna ekonomija.

Kako Ljubljanina strategija održivosti doprinosi celokupnom privrednom rastu i razvoju? Koji sektori su u njenoj žiži?

Nedavno smo usvojili Održivu urbanu strategiju Grada Ljubljane koja dolazi s operacionalizacijom prioritarnih investicija.

Na strateškom nivou usredsređeni smo na visokog kvaliteta života po kojem je Ljubljana poznata. To činimo tako što odgovaramo na izazove u razvoju na inovativni način i intenziviramo pojedine projekte koji se bave životom u gradu u 21.

veku. Postizanju tog cilja pomaže fokusiranje čak i na jačanje socijalne pravde u gradu i stvaranje tolerantnog grada. U pogledu postizanja socijalne pravde gradi-

Ljubljana je dugo jedan od glavnih uzora na polju održivog razvoja.

mo neophodnu infrastrukturu, konkretno stanove za iznajmljivanje, i preduzimamo razne mere razvoja s namerom da se obezbedi zdrav i siguran ambijent života. Ovo poslednje uključuje infrastrukturu za sport i rekreacione i aktivnosti za slobodno vreme. S druge strane, Ljubljana je bezbedan i otvoren grad, koji poštuje raznolike kulture

Iz vizije mora da se razradi strategija s jasnim ciljevima, operativnim planovima i konkretnim projektima.

i veruje u miran suživot i međusobno poštovanje u raznolikosti. Primer je činjenica da smo jedina gradska kuća u Evropi koja je dio svojih prostora dala u najam LGBT udruženju. Ne samo što verujemo u miran suživot i poštovanje, mi ga živimo.

Ljubljana je i važan centar za inovacije i ekonomsku izvrsnost, a cilj je da se promovišu privredni trendovi u zemlji, regionu i još dalje.

Da li će se kapacitet Kohezionog fonda Evropske unije povećati? Kakve su aspiracije u glavnom gradu Slovenije za korišćenje sredstava?

Nije realno očekivati da će fond za razvijenije delove zemalja porasti. Kad pogledamo unazad u finansijsku perspektivu, možemo zaključiti da je bilo više sredstava na raspolaganju nego u tekućoj perspektivi 2014–2020. Ostaje pitanje šta će biti s kohezionim okvirom posle 2020. godine. Ljubljana je veoma uspešna u povlačenju novca iz evropskih fondova. Trenutno je operativan mehanizam Inte-

grisanog teritorijalnog investiranja, te su objavljena dva javna poziva za apliciranje – jedan za energetska obnova stambenih zgrada, a drugi za urbanu rekonstrukciju.

S radošću očekujemo još jedan otvoreni poziv za prijavljivanje na jesen, ovoga puta za primenu mera održive mobilnosti. U avgustu smo primili pismo podrške iz Brisela za projekat prerade otpadnih voda C0. Sve skupa to čini skoro 120 miliona evra iz evropskih fondova koje Ljubljana ima pravo da primi; suma je gotovo ista kao ona što je dodeljena u prethodnoj finansijskoj perspektivi.

Pokušavamo da iskoristimo sredstva do kraja, jer ona su važna za realizaciju planiranog održivog razvoja grada. Mnogo napora ulažemo u dugoročne strategije razvoja, urbano planiranje i pripremu dokumentacije, što omogućava uspešno korišćenje fondova i implementaciju sveobuhvatnih projekata, najviše na polju promocije preduzetništva i multimodalne urbane mobilnosti, adaptacije na klimatske promene, investicija u sektoru vode, i zaštite i regeneracije biodiverziteta.

GRADONAČELNIK
LJUBLJANE

Telefon
+386 1 306 1000

glavna.pisarna@ljubljana.si

ljubljana.si

Da li Ljubljana pomaže lokalnim samoupravama u Srbiji ili drugim zemljama Jugoistočne Evrope u razvoju pametne urbane i održive energetike?

Kao što sam pomenuo, Ljubljana stalno deli svoju dobru praksu i saraduje sa gradovima i zemljama širom sveta. Ipak, najodgovarajuće je deljenje iskustva sa zemljama sa sličnim ishodištem, istorijom i karakteristikama. Razmenjivali smo praksu urbanog razvoja sa Zagrebom, Beogradom, Podgoricom, Skopljem, Sofijom kao i Banjalukom.

Jasno nam je da uspešan projekat iz jednog grada možda neće doneti željene rezultate u drugom. Stoga, po mom mišljenju, najbolje za grad je da uvede meru kao probu u određenom području i vidi da li ona funkcioniše, a tek kasnije da je primeni na trajnom nivou ili da proširi delovanje.

Želim posebno da naglasim dobre odnose sa Beogradom, Zagrebom i Sarajevom. Na primer, Delta holding u Ljubljani uskoro otvara novoizgrađeni luksuzni hotel Interkontinental. To je dokaz i demonstracija kako je celokupni napredak, s preko 1.800 implementiranih projekata u poslednjoj deceniji, učinio grad privlačnijim za strane investitore, što takode doprinosi ekonomskom rastu i razvoju. ●

REGIONALNA EKSPERTIZA ZA LOKALNE PROJEKTE

Više nema mesta izgovoru da nemamo novca za energetska efikasnost. To najbolje potvrđuju JPP projekti koje GGE grupa uspešno realizuje u partnerstvu sa opštinama Ada, Žabalj, Pirot, Petrovac na Mlavi i gradom Kruševcom.

Ankica Barbulov

Direktorka, GGE ESCO d.o.o.

U javnim objektima u Srbiji ukupan potencijal za uštedu energije iznosi do 40%, dok potencijal za uštedu električne energije u sistemima javne rasvete često prelazi 80%. Javno-privatno partnerstvo je šansa za svaku opštinu u Srbiji da ovaj potencijal pretvori u svoju prednost, da ga iskoristi i prevede u finansijske uštede, bez izdvajanja sredstava iz budžeta, kaže Ankica Barbulov.

Iz perspektive ESCO kompanije sa poslovanjem u brojnim zemljama Jugoistočne Evrope, možete li nam reći kakva je situacija u regionu i da li je model javno privatnog partnerstva pomogao unapređenju energetske efikasnosti?

Slovenija je lider u regionu pre svega po razvijenoj svesti ljudi o značaju energetske efikasnosti i zaštiti životne sredine. To je država u kojoj se o životnoj sredini, te i o racionalnoj proizvodnji i potrošnji energije vodi veoma računa. Samim tim,

ova razvijena svest kod države i stanovništva je kreirala potrebu za unapređenjem energetske efikasnosti, te su se već u ranim 2000-tim godinama na ovom tržištu pojavile prve ESCO firme.

Zahvaljujući uspešnoj primeni ESCO modela u kombinaciji sa javno-privatnim partnerstvom, u Sloveniji je danas LED rasveta dominantna u gradskom osvetljenju, a većina javnih objekata je energetska sanirana. GGE tim je uspešno realizovao mnoge od tih projekata upravo kroz ESCO model, u vrtićima, školama, domovima za stare, univerzitetima, zatvorima. A

tehnologije koje smo primenjivali su uvek zadnja reč tehnike uz maksimalno korišćenje zelenih izvora energije – od malih gasnih kogeneracija, preko kotlova na drvenu sečku ili pelet, do toplotnih pumpi koje koriste energiju mora. U zavisnosti od potreba i stanja javnih objekata, formirali su se i modeli saradnje. Isporuka toplotne energije, ušteda u troškovima za rasvetu, ili potpuna energetska sanacija kroz obnovu fasada i zamenu stolarije su neki od modela koji su javnim partnerima u Sloveniji danas čest izbor.

Kako biste objasnili značaj JPP-a za povećanje energetske efikasnosti?

U Srbiji je u većini javnih objekata energetska infrastruktura neretko stara i po 40 godina. Prema podacima Svetske banke, zemlje Zapadnog Balkana, pa i Srbija troše 3 puta više energije nego zemlje EU. Međutim, ova mana naših javnih objekata je ujedno i naša najveća prednost. Upravo te ogromne mogućnosti za uštede u energiji su ono što će javnom partneru omogućiti pribavljanje novih tehnologija, a bez izdvajanja sredstava iz budžeta.

Najvažnija poruka svakog do sada realizovanog JPP projekta u srpskim gradovima i opštinama, je da manjak sredstava

u budžetu nije više prepreka za realizaciju novih investicija. Postoje privatni partneri koji su zainteresovani za ulaganja u projekte energetske efikasnosti, a postoje i tehnologije koje će omogućiti i energetske i finansijske uštede, iz kojih će grad potom otplatiti investiciju privatnom partneru. Novac više nije izgovor. Naprotiv, JPP treba biti stimulacija za odluku o rešavanju problema energetske efikasnosti kroz aranžman sa privatnim partnerom: javne institucije i lokalne samouprave ne moraju da imaju opredeljeni bužet za investicije, a mogu dobiti nove sisteme rasvete, grejanja ili nove fasade. Često će ovi projekti kreirati i uštede u budžetu. 10-15 % ili možda i preko 20% smanjenih postojećih troškova u budžetu i posle

otplate naknade privatnom partneru je često rezultat u projektima javnog osvetljenja. Nepoznavanje novih tehnologija ili manjak kadrova takođe više ne može biti izgovor za statičnost i neaktivnost u segmentu energetske efikasnosti. Jer drugi najvažniji aspekt javno-privatnog partnerstva je to, da će privatni partner uz finansijski, preuzeti i sav tehnički rizik. Odabir prave tehnologije, pravog proizvođača, izvodača, visina investicije, kvalitet radova, kvarovi na opremi ili nabavka energenta – to su sve obaveze i odgovornosti koje će opštine i gradovi preneti na privatnog partnera. Privatni partner ima potrebne ljudske i tehničke kapacitete, vlada najnovijim tehničko-tehnološkim rešenjima i inovacijama dostupnim na tržištu. Naglasak kod JPP-a nije na kao nekad samo na nabavci robe, već se od privatnog partnera očekuje celokupni paket usluge. Taj „paket“ se definiše javnim ugovorom, a jedna od glavnih obaveza privatnog partnera je da kvalitet pružene usluge bude zagarantovan na istom nivou tokom celog perioda trajanja ugovora.

Potencijal za uštedu električne energije u Srbiji u sistemima javne rasvete često prelazi 80%.

rom, a jedna od glavnih obaveza privatnog partnera je da kvalitet pružene usluge bude zagarantovan na istom nivou tokom celog perioda trajanja ugovora.

Prvi JPP u Srbiji u isporuci toplotne energije sprovela je kompanija GGE, u Pirotu. Kakva je bila saradnja sa javnim partnerom i da li ste zadovoljni ostvarenim rezultatom?

Saradnja je od prvog dana bila sjajna. Neverovatnu posvećenost i želju da projekat uspe pokazali su svi: od gradonačelnika, preko energetskog menadžera,

implementacionog tima i direktora škola. Projekat modernizacije grejanja u četiri škole je pozitivan iz više aspekata. Pre svega jer će se koristiti obnovljivi izvor energije – biomasa, čime će se smanjiti emisija CO₂ za 420 tone godišnje. Biomasa ima takođe i višestruko značajan ekonomski efekat, i za grad, zbog smanjenih troškova za grejanje, ali i za lokalnu ekonomiju. Naime, ovaj energent je naš domaći, lokalno dostupan energent. A proces transporta i pripreme energenta će obavljati lokalne pirotke kompanije. To sve znači nova radna mesta za grad Pirot.

Pošto je drvna sečka najjeftiniji energent trenutno na tržištu, ukupan trošak grada za grejanje ove četiri škole smanjiće se za 25 %. To je još jedan pozitivan aspekt ovog projekta. Kako je predviđeno ugovorom, naknada koju javni partner plaća privatnom partneru sastoji se iz fiksnog dela iz kojeg će se vraćati investicija, a oko 20 odsto naknade je varijabilno, i zavisi od cene biomase na tržištu. Pored toga, sva odgovornost za isporuku biomase i njen kvalitet, te ispravnost opreme i

trošak održavanja su u narednih 15 godina obaveza privatnog partnera. Ukratko, grad je pokazao inicijativu i iskoristio potencijal zakona o JPP-u i opreme koju je imao: bez sopstvenih sredstava, umesto starog i trošnog sistema grejanja, za koji je stalno izdvajao novac za popravku, grad je dobio moderno grejanje sa ekološkim gorivom i smanjio svoje troškove.

Koliko se u realizaciji projekata GGE oslanja na lokalne izvođače-saradnike odnosno koliko se kroz ove projekte upošljava lokalna radna snaga?

Strategija GGE je da naša firma obezbeđuje novac i znanje, sve ostalo se radi lokalno. Sama priprema projekta podrazumeva saradnju naših inženjera i potencijalnih lokalnih partnera, sa kojima zajednički procenjujemo stanje na terenu, predlažemo rešenja i iniciramo JPP projekat prema javnom partneru. Ako javni partner pokrene razvoj projekta, zatim dobije odobrenje Komisije za JPP i na tenderu nas izabere, GGE taj projekat onda realizuje potpuno se oslanjajući na lokalne partnere. Potpisujemo ugovore sa dobavljačima i izvođačima i njima prepuštamo rad na terenu. Kada je reč o održavanju instaliranih sistema, ista je

GGE ESCO

Kontakt osoba
Ankica Barbulov
Direktorka

Telefon
011/785 00 25

ankica.barbulov@gge.si

ggesco.rs

efikasnosti, i koji je nosio titulu Evropske Zelene Prestonice 2016. godine.

Investicija je velika, 14,3 miliona evra, od čega 51 odsto daje privatni partner, a ostatak grad i država. Objekti koje obuhvata projekat uključuju administrativne zgrade, škole, vrtiće, sportske centre i druge javne ustanove, a primenjuje se

ENERGETSKA SANACIJA

Koji projekti mogu da se realizuju u segmentu energetske efikasnosti po modelu JPP-a? Model može da se primeni u svim segmentima unapređenja energetske efikasnosti, i da bude predmet saradnje sa našom firmom. Grejanje, hlađenje, priprema sanitarne vode i tehnološke pare, unutrašnja i spoljašnja rasveta, ali i totalna energetska sanacija, gde se uz sve ove termomašinske sisteme unapređuje energetska efikasnost omotača zgrade, odnosno izolacija i spoljna stolarija.

Ljubljana sprovodi najveći regionalni JPP projekat, kojim će se energetske sanirati ukupno 48 objekata.

situacija. I taj posao se prepušta lokalnim partnerima, koji će uvek najbrže reagovati u slučaju potrebnih intervencija.

GGE učestvuje u najvećem JPP projektu energetske efikasnosti u regionu, kao privatni partner Grada Ljubljana. Po čemu je ovaj projekat značajan i važan?

GGE je na javnom tenderu osvojio projekat, koji podrazumeva kompletnu energetske sanaciju 48 javnih ustanova u Ljubljani. Naša firma je stekla poverenje ljubljanskih vlasti, što nije mala stvar pošto je u pitanju grad koji je poznat po zelenim inicijativama, energetskoj

veliki broj mera na svaku zgradu: unapređuje se grejanje, hlađenje, izolacija, menjaju se prozori, krovovi, ali i sekundarni sistemi za grejanje, termostatski ventili i radijatori. To je prvi pravi primer sveobuhvatne energetske sanacije na ovoj skali. Zbog obima posla, projekat se izvodi u partnerstvu sa kompanijom Petrol.

Projekat je odličan prikaz svega što je moguće učiniti po pitanju energetske sanacije zgrada u javno-privatnim partnerstvima. Nadam se da će upravo ovaj projekat biti pilot-projekat koji će pokrenuti domino-efekat u ostalim zemljama regiona. I mislim da će i u Srbiji svobuhvatne energetske sanacije biti budućnost ESCO projekata. ●

KORAK PO KORAK DO RAZVOJNIH CILJEVA

Postupak primene javno–privatnog partnerstva u oblasti energetske efikasnosti u Srbiji: rekonstrukciji, racionalizaciji i održavanju sistema javnog osvetljenja, zameni kotlova na lož-ulje i ugalj onima na drvenu biomasu te poduhvatima u zgradarstvu.

Sladana Sredojević

Konsultant za JPP, Udruženje banaka Srbije

Unapređenje efikasnosti u sektorima proizvodnje i potrošnje energije je jedan od ključnih elemenata energetske politike, u skladu sa Strategijom razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine (Službeni glasnik RS broj 101/15). Sprovođenje mera koje su potrebne za postizanje takvog cilja zahteva mobilizaciju značajnih finansijskih sredstava, angažovanje na promociji energetske efikasnosti i dalju liberalizaciju energetskog tržišta.

U ovoj sferi važno je pomenuti mogućnosti iz Zakona o javno–privatnom partnerstvu i koncesijama (Službeni glasnik RS 88/2011, 15/2016, 104/2016), koji prepoznaje energetska efikasnost kao oblast u kojoj prednosti JPP-a mogu doći do posebno velikog izražaja. Naime, u tom slučaju prisutna je i ESCO kompanija (eng. energy service company), koja upravlja merama poboljšanja energetske

efikasnosti na način da su one finansirane iz ostvarenih ušteda, koje su garantovane i ne generišu novi dug na strani javnog tela.

DOPRINOS JPP-A RAZVOJU TRŽIŠTA

Kada je reč o JPP tržištu u Srbiji, projekti energetske efikasnosti nalaze

se među prioritetima na strani razvojnih potreba velikog broja lokalnih samouprava. Naime, od prvih 45 predloga projekata koji su od 2012. od Komisije za javno–privatno partnerstvo dobili saglasnost da se mogu sprovesti modelom javno–privatnog partnerstva, čak 15 predloga odnosi se na oblast energetske efikasnosti na nivou lokalne samouprave. Imajući u vidu afirmativan zakonski okvir i razvojne po-

trebe lokalnih samouprava, u perspektivi se takode može očekivati značajan broj projekata koji će angažovati savremenu tehnologiju i rešenja i time davati doprinos daljem jačanju domaćeg tržišta.

ZNAČAJ PREDVIDIVOSTI KORAKA – HODOGRAM

JPP je vrlo kompleksan i multidisciplinarni koncept, a ove odlike posebno dolaze do izražaja kod projekata energetske efikasnosti. Pored toga, vremenska dimenzija predstavlja dodatni zahtev i izazov za sve učesnike u postupku. Najkraći rok je pet, a najduži mogući 50 godina. Za uspešnu primenu neophodno je poznavanje zakona koji uređuju oblast i niza disciplina: javnih finansija, korporativnog finansiranja, projektnog

FAZA I PROCENA OPRAVDANOSTI PRIMENE MO- DELA JPP-A

UDRUŽENJE BANAKA SRBIJE

Kontakt osoba
Slađana Sredojević
Konsultant za JPP, Udruženje
banaka Srbije

Telefon
011/302 07 88

sladjana.sredojevic@ubs-asb.com
sladjana.sredojevic@gmail.com

ubs-asb.com

FAZA II PRIPREMA I ODO- BRAVANJE PREDLO- GA PROJEKTA

finansiranja, projektom, veština pregovaranja, sektorskih specifičnosti. U cilju olakšavanja procesa, mnoge međunarodne i domaće institucije, kao što su Svetska banka i Stalna konferencija gradova i opština, izrađuju smernice i standardizovane dokumente za sprovođenje. Koraci koji su predviđeni domaćim zakonskim okvirom za JPP i koncesije su mnogobrojni.

PROCENA OPRAVDANOSTI PRIMENE JPP MODELA

U definisanju prioritnog projekta i mogućnosti primene, razmatra se da li se njime rešava postojeći problem i zadovoljava javni interes (javni cilj), kao i da li je JPP primenjivo za definisani prioritni projekat i koje bi rizike javni sektor mogao preuzeti.

PRIPREMA POSTUPKA

Pripreme obuhvataju uspostavljanje multidisciplinarnog tima u javnom telu koje će biti zaduženo za sprovođenje procesa JPP-a. Podrazu-

JPP

FAZA III POSTUPAK DODELE JAVNOG UGOVORA

meva se zajedništvo i politička podrška lidera tima, na primer gradonačelnika, uz eventualno angažovanje eksternih savetnika i izvođenje studija opravdanosti.

PRIPREMA PREDLOGA JPP PROJEKTA

Zvanično se objavljuje postupak i formalno se priprema predlog projekta u skladu s elementima navedenim u članu 27 Zakona o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama. Pribavljaju se neophodne saglasnosti od nadležnog jav-

Projekti energetske efikasnosti su među prioritetima u razvojnim potrebama velikog broja lokalnih samouprava.

nog tela i Komisije za JPP i Ministarstva finansija da se predloženi projekat može sprovesti postupkom JPP-a.

POSTUPAK DODELE

Sprovođenje postupka izbora privatnog partnera obuhvata, između ostalog, blagovremeno objavljivanje javnog poziva, izradu konkursne dokumentacije, definisanje kriterijuma za izbor najpovoljnije ponude, rokova za dostavljanje ponuda, eventualne garancije i, konačno, formalni postupak dodeljivanja javnog

FAZE U POSTUPKU PRIPREME, POKRETANJA I IMPLEMENTACIJE PROJEKTA JPP-A ILI KONCESIJE

ugovora. Kod koncesija i projekata čija je vrednost veća od 50 miliona evra, sprovodi se postupak odabira privatnog partnera – koncesionara u više faza.

Pribavljaju se neophodne saglasnosti nadležnog javnog tela, potpisuje se javni ugovor, osnivaju se društva posebne namene, uz obavezno evidentiranje u Registru javnih ugovora.

IMPLEMENTACIJA

Za javno telo je posebno važna uloga obaveznog i kontinuiranog monitoringa – nadgledati ugovor, upravljati promenama u ugovoru i projektu i to raditi u duhu dobrog partnerstva. U slučaju nastanka problema, koriste se svi mehanizmi prevazilaženja, na primer medijacija, i rešavaju se sporovi.

Po završetku projekta, veoma je važno sagledati iskustvo sa postupkom, u cilju sticanja i razmene iskustva i izbegavanja eventualne loše prakse.

Primena mora biti praćena primenom zakona koji regulišu ne samo oblast JPP-a i koncesija, nego i drugih zakona i akata relevantnih za sektor kojem određeni projekat pripada, da uvaži specifičnosti lokalnog okruženja, kao i svakog pojedinačnog projekta.

Iz analize započetih projekata ili direktnog učešća u sprovođenju JPP-a zaključuje se da su projekti koji su uspešno ušli u fazu implementacije pažljivo pripremani. Ekonomske analize isplativosti su se objektivno sprovodile i odmah su formirani projektni i stručni timovi sa stručnjacima raznih adekvatnih kvalifikacija, gde je postojao dobar balans između stručne i političke podrške, a oni su vodili računa o neophodnosti uključivanja i komuniciranja sa javnošću.

Na uspeh sprovođenja presudno utiču faza objektivne procene opravdanosti primene modela i faza kvalitetne pripreme predloga. •

FAZA IV IMPLEMENTACIJA UGOVORA I PROJEKTA JPP-A ILI KONCESIJE I NADZOR

NEPOZNANICE KOĆE DONOSIOCE ODLUKA

Lokalne samouprave se okreću javno–privatnom partnerstvu u oblasti javne rasvete

Miodrag Gluščević

Šef odeljenja za komunalna i pitanja urbanizma i životne sredine, SKGO

Velik broj projekata koji su do sada dobili zeleno svetlo Komisije za javno–privatno partnerstvo su iz lokalnih samouprava. Iako je reč o različitim vrstama delatnosti i oblasti, a najčešće o poveravanju gradskog i prigradskog prevoza privatnom partneru, u proteklih godinu dana se javio trend poduhvata u oblasti javnog osvetljenja, ističe Miodrag Gluščević, šef odeljenja za komunalna i pitanja urbanizma i životne sredine Stalne konferencije gradova i opština (SKGO).

Kako raste zanimanje za ovaj vid saradnje i ulaganja?

To je posledica aktivnosti koje sprovode Ministarstvo rudarstva i energetike, SKGO i drugi akteri na nacionalnom nivou, ali i međunarodne organizacije kao što je Evropska banka za obnovu i razvoj. Kada govorimo o osvetljenju, u Vrbasu je prvi projekat koji je prošao kod komisije.

EBRD ga je podržao kroz svoj Regionalni program energetske efikasnosti (REEP) za Zapadni Balkan.

Ima i drugih koji su već realizovani, a da u njihovoj realizaciji EBRD sa svojim konsultantskim timom nije učestvovao. Prvi projekat je bio u Topoli, a dva skorašnja su u Žablju i Plandištu. Njih su opštine same razvile, najverovatnije uz pomoć nekog lokalnog konsultanta ili privatne

firme, dobile pozitivno mišljenje od komisije i realizovale ih početkom godine.

Svi projekti su rađeni u skladu sa novim zakonima, pre svega o efikasnom korišćenju energije, ali i o javno–privatnom partnerstvu i javnim nabavkama. Interesantno je da su u pripremi koristili i uredbu ministarstva o modelima ugovora za javno osvetljenje i javne zgrade.

Koji su glavni izazovi? Da li postoji otpor ili je reč o neznanju i nerazumevanju?

Sigurno da postoji, prevashodno, nerazumevanje i nedovoljno poznavanje samog modela, kao i određena rezerva kod donosilaca odluka na lokalnu. Ova vrsta aranžmana je nova, nedovoljno poznata i slabo istražena, što sa sobom može da donese probleme u realizaciji i da na kraju ima reperkusije protiv političkih pozicija onih koji u njih ulaze.

Ne bih to nazvao otporom. Pre bih rekao da je u pitanju oklevanje zbog nepoznanica, ali čini mi se da će projekata, kada ta vrsta krene, biti više i da će tržište zaživeti.

Ne zavisi sve samo od želje, volje i kapaciteta javnog partnera. Mora da postoji i tržište i kompanije koje mogu da ulaze u

ovakve aranžmane. I za privatne partnere da bude jasan signal da postoji pravna sigurnost ukoliko uđu u ovu vrstu aranžmana, koji su po prirodi dugoročni. Ako pričamo o javnom osvetljenju, u rasponu su od pet do 15 godina. Privatni partner mora da uloži sredstva i mora da bude siguran da će investiciju povratiti redovnom naplatom potraživanja od javnog partnera, kako je predviđeno ugovorom.

STALNA KONFERENCIJA GRADOVA I OPŠTINA

 Kontakt osoba
Miodrag Glušević
Šef odeljenja za komunalna pitanja urbanizma i životne sredine

 Telefon
064/870 33 11

 miodrag.gluscevic@skgo.org

 skgo.org

Da li su domaće i strane kompanije zainteresovane? Da li se raspituju za ovaj vid saradnje?

Ako govorimo o javnom osvetljenju koje je sada aktuelno, sigurno je da postoji interesovanje. To smo videli na primeru opština koje su već sklopile ugovore i realizuju ih. Videli smo i na nekim drugim tenderima, koji su morali da budu ponovljeni. Interesovanje se primećuje i po učešću predstavnika različitih kompanija na različitim skupovima. Sigurno da bi to tržište moglo da bude razvijenije i verovatno će rasti kako se projekti budu

PRIMENA KASKA

Nešto se pomera, ali je to i dalje verovatno daleko od onoga što je zakonodavac očekivao prilikom donošenja Zakona o javno-privatnom partnerstvu. Nekih projekata je bilo i ranije, pre svega u domenu upravljanja otpadom. Praksa je pokazala da je bilo neophodno urediti ovu oblast, tako da je 2011. donet novi zakon ali primena je, čini se, išla nešto teže.

dok je komisija, čini se, na stanovištu da je tehnologija predviđena tenderom, odnosno projektnim zadatkom ta koja mora biti poštovana.

Čini mi se i da ne postoji dovoljno jasno i usaglašeno mišljenje da li je model ugovora koji je predviđen Zakonom o efikasnom korišćenju energije onakav kakav predviđa Zakon o javno-privatnom partnerstvu, i sada tu komisija ima neke nedoumice.

To je posledica nerazumevanja specifičnog vida ugovaranja, odnosno odnosa javnog i privatnog partnera u EPC-u. Ono što privatni partner nudi, odnosno ono što nabavlja javni partner, jeste energetska usluga a ne konkretna tehnologija ili oprema. To su uštede u sistemu.

Čini mi se da ljudi na lokalnu čekaju sada jasan signal od institucija, kao što je komisija, da mogu da krenu dalje i na koji način. Lopta je u dvorištu Komisije za JPP, koja bi morala da stvara povoljan ambijent svojim zvaničnim delovanjem, ali bi trebalo da ohrabruje jer je ova vrsta aranžmana nesumnjivo jako korisna, pogotovo u situaciji kada se oskudeva u sredstvima.

Kada kažete da postoji nerazumevanje za ESCO model, šta pod tim podrazumevate?

Projekat u opštini Vrbas koji je dobio pozitivno mišljenje zaustavljen je zbog žalbe jednog od učesnika u tom procesu. Predlog predviđa tehnološko rešenje koje

Prvi projekat je bio u Topoli, a dva skorašnja su realizovana u Žablju i Plandištu.

je po uvreženom mišljenju minimum koji javni partner zahteva. Ukoliko se privatni partner pojavi na tenderu sa drugom vrstom tehnologije, koja daje bolje rezultate u smislu uštede energije i ušteda u operativnim troškovima, odnosno za budžet, ne bi trebalo da bude problema da takva ponuda bude najbolje rangirana,

Koji biste projekat mogli da izdvojite kao dobar primer?

Interesantan je projekat u Pirotu, gde je reč o nabavci energenata. Javni partner, Grad Pirot, raspisao je tender za uvođenje grejanja na bio-masu u četiri javna objekta. Tu nije reč o nabavci kotla ili bio-ma-

dešavali i njihova primena bude tekla, nadam se glatko.

Da li Zakon o javno-privatnom partnerstvu nudi dobra rešenja ili bi nešto trebalo menjati kako bi i lokalne samouprave i ulagači bili sigurniji?

Okvir je razrađivan i razvijan ali određena usklađivanja i fina podešavanja su sigurno neophodna. Zakon ne ograničava ovu vrstu aranžmana, a da li pruža dovoljnu sigurnost jednoj i drugoj strani, čini mi se da će morati da pokaže praksa. Interesovanje i volja postoji kod zakonodavca, pre svega Ministarstva rudarstva i energetike, u čijem je domenu Zakon o efikasnom korišćenju energije, koji predviđa ovu vrstu aranžmana, odnosno finansiranje projekata energetske efikasnosti kroz energy performance contracting, odnosno kroz uključivanje ESCO kompanija.

Po mojim saznanjima, postoji nerazumevanje ove vrste aranžmana, odnosno ESCO modela, pogotovo kod institucija,

RASVETA

Šesnaest projekata s pozitivnim mišljenjem Komisije za JPP je u oblasti javne rasvete. Reč je o lokalnim samoupravama u Topoli, Sečnju, Vranju, Vrbasu, Varvarinu, Žablju, Adi, Beočinu, Plandištu, Boru, Petrovcu na Mlavi, Kruševcu, Novoj Crnji, Pirotu, Vlasotincu i Velikom Gradištu. Zakon o efikasnom korišćenju energije donet je u martu 2013, a Zakon o javno-privatnom partnerstvu 2011.

odnosno Komisije o javno-privatnom partnerstvu. U tom smislu pretpostavljam i da su neophodna fina podešavanja zakonskih rešenja ali i razvoj kapaciteta, odnosno edukacija ljudi koji su u ovom procesu.

se, već o nabavci toplotne energije, to je suština. Kompanija GGE je dobila posao na tom tenderu.

Kakvi su prioriteti i uloga SKGO kada je reč o javno-privatnom partnerstvu?

Mi već neko vreme, pre svega zahvaljujući aktivnostima sa Nemačkom organizacijom za tehničku saradnju (GIZ), dobro razumemo ovu vrstu modela, odnosno koristi koje može da donese lokalnim samoupravama. Već 10 godina promoviramo ovu vrstu modela. Naš mandat dozvoljava da se bavimo promocijom i podizanjem svesti i razvojem kapaciteta na lokalnu. To radimo kroz organizovanje skupova, sastanaka, treninga i obuka za podi-

5 do 15

godina traju aranžmani u javnom osvetljenju

zanje svesti donosilaca odluka. Trudimo se da ljude u opštinama koji bi trebalo da iznesu ovu vrstu projekata što više približimo materiji.

U februaru 2017. smo završili projekat koji je podržao evropski program Horizont 2020. Mi smo bili jedan od partnera u međunarodnom projektu koji se bavio promocijom i izgradnjom kapaciteta za realizaciju ovih vrsta poduhvata. U okviru njega smo organizovali veliku nacionalnu konferenciju 22. septembra 2016. godine. Bilo je 108 učesnika, od kojih su do 40 procenata bili ljudi s lokala, a prisustvovali su i predstavnici ministarstava energetike, građevinarstva i nauke, kao i privatnih kompanija.

Organizovali smo niz vebinara, obuka za predstavnike lokalnih samouprava preko onlajn platforme. Imali smo četredesetak polaznika u periodu maj-jun i u oktobru prošle godine. Na seminaru u Novom Sadu bilo je 15 polaznika. •

PUTOKAZI ZA UGOVARANJE

Model javno–privatnog partnerstva u promociji energetske efikasnosti

Đorđe Popović

Partner, advokatska kancelarija CMS

Osmog maja 2017. navršilo se dve godine od usvajanja propisa neophodnih za početak funkcionisanja tržišta energetske efikasnosti u Srbiji kada se radi o saradnji javnog i privatnog sektora. Usvojen je, na osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije, Pravilnik o utvrđivanju modela ugovora o energetskim uslugama za primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti kada su korisnici iz javnog sektora (Službeni glasnik RS br. 41/2015). Stupio je na snagu osam dana nakon objavljivanja. ESCO pravilnik uređuje modele ugovora za javne zgrade i javno osvetljenje kada su korisnici iz javnog sektora.

PRAVILA SU JASNA

Model propisan pravilnikom već je glavni JPP ugovor i sadrži i posebne, propisane priloge, kao sastavni deo, a predmetna kvalifikacija proizilazi iz izričitog pravila sadržanog u važećem propisu Srbije.

Važno je napomenuti da dva modela ugovora uređena pravilnikom predstavljaju takozvani energy performance contracting (EnPC), u okviru kojeg se primenjene mere energetske efikasnosti, koje je privatni partner obezbedio u objektima ili postrojenjima javnog partnera, finansiraju na bazi ostvarenih, garantovanih ušteda energije. Prvi projekti u oblasti javnog osvetljenja već su počeli sa implementacijom u Srbiji, za sada u manjim opštinama poput Ade i Žablja. Pri tome se i veći gradovi, uključujući Beograd i Novi Sad, pripremaju za realizaciju. Budući da se EnPC projekti regulisani ESCO pravilnikom imaju sprovoditi kroz javno-privatno partnerstvo (JPP) kao i da su modeli ugovora pravno obavezujući, u praksi su primećeni izazovi čije će rešavanje svakako zavisiti od nivoa posvećenosti svih uključenih strana, a poglavito javnog sektora, savesne primene propisa i spremnosti da se potpuno i validno odgovori specifičnostima samog koncepta te i svakog projekta ponaosob, uz neophodnost tehničke ekspertске pomoći u pripremi prvih projekata kao i deljenja najboljih praksi među učesnicima na ovom novom i rastućem tržištu.

▼ **Zakon propisuje partnerstvo od 5 do 50 godina, a praksa za EnPC je 7 do 15 godina.**

S druge strane, energy supply contracting, ili ESC, koji se konceptualno donekle razlikuje od EnPC ugovaranja, trenutno je ostao neuređen u pogledu postojanja obavezujućeg modela ugovora. Ovaj važni deo tržišta energetske efikasnosti je, uprkos tome, već počeo da nalaže svoju primenu u Srbiji (govorimo i dalje o projektima između javnog i privatnog

sektora, s obzirom na to da će striktno privatni projekti ostati van direktnog zahvata regulatora, pri čemu i oni već nalažu primenu u praksi), te je za očekivati da i ovaj segment tržišta doživi ubrzani rast u narednim mesecima. Štaviše, za očekivati je da nadležno Ministarstvo rudarstva i energetike otpočne sa pripremom i skorišom finalizacijom i usvajanjem modela ugovora i za ESC projekte kada se radi o javnom sektoru kao primaocu usluge, uz učešće stručne javnosti i zainteresovanih relevantnih učesnika na tržištu.

ENPC PROJEKTI – OSNOVNE KARAKTERISTIKE

ESCO pravilnik je uređio dva modela EnPC ugovora: o energetskej usluzi za primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti javnih objekata i uštedama u operativnim troškovima tih objekata; te model ugovora o energetskej usluzi za primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti i uštedama u operativnim troškovima javnog osvetljenja.

Kako je napomenuto, oba – jedan za javne objekte, a drugi za javno osvetljenje – pretpostavljaju saradnju privatnog sektora (na primer ESCO kompanija) i javnog sektora (opštine, grada, javnog preduzeća, države) kroz dugoročni JPP aranžman. Prema Zakonu o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama (ZJPPK), ugovor može biti zaključen na period između pet i 50 godina, mada se u praksi EnPC ugovori najčešće zaključuju na sedam do 15 godina. Suština u oba modela jeste da privatni partner projektuje, ugradi i finansira mere unapređenja energetske efikasnosti i upravlja njima u objektima odnosno postrojenjima javnog partnera, u isto vreme garantujući javnom partneru da će ugovorom definisani iznos finansijskih ušteda biti ostvaren, te na osnovu toga projekat može biti finansiran – i to bez stvaranja javnog duga.

Važno je istaći i da modeli ugovora uređeni ESCO pravilnikom omogućuju dalje ustupanje kao i zalaganje potraživanja privatnog partnera trećim licima, što bi trebalo da doprinese većoj podobnosti za finansiranje ovih projekata na srpskom tržištu. Oba modela ugovora predviđaju tri glavna ugovorna perioda predmet-

nog EnPC projekta. Pripremni period se najvećim delom sastoji od aktivnosti planiranja i projektovanja nameravanih mera energetske efikasnosti. U periodu implementacije mere energetske efikasnosti i ušteda preduzima privatni partner u saradnji s javnim partnerom. U periodu garantovanja iskorišćavaju se potencijali energetske ušteda u ugovorenom objektu odnosno postrojenju. Tokom te faze se ostvaruju finansijske uštede kao rezultat primenjenih mera.

ESCO pravilnik dalje detaljno propisuje obaveze ugovornih strana u svakom od pomenutih ugovornih perioda, kao i sredstva obezbeđenja, garancije u vezi sa preuzetim obavezama, osiguranje projekta, odredbe o višoj sili, rešavanje sporova i specifične formule i pravila izračunavanja ušteda. Takođe, sadrži set posebnih priloga u kojima se uređuju dalje neophodne pojedinosti relevantne za predmetni projekat, na primer tehničke odlike

▼ **Ministarstvo rudarstva i energetike je, po svemu sudeći, svesno potrebe da privatni sektor bude uključen u rad na izradi pravilnika za ESC**

ugovornog objekta odnosno postrojenja, instrukcije i parametre za ostvarenje ušteda kao i pravila u odnosu na verifikaciju kvaliteta održavanja i nivoa ugovorenih performansi.

Posebno je značajno napomenuti da su modeli propisani ESCO pravilnikom pravno obavezujući po prirodi, te su

ugovorne strane u obavezi da primene ove modele ugovora. Naravno, neznatna odstupanja i dopunjavanja ugovora su moguća i dozvoljena, u meri u kojoj takva odstupanja odnosno dopune ne derogiraju bitne elemente ugovora koji su propisani.

ESC PROJEKTI – SPECIFIČNOSTI

Podjednako je važno primetiti da, uprkos tome što pravilnik uređuje EnPC ugovore a ne ESC ugovore kao takve, sama činjenica da je usvojen i stupio na snagu, zajedno sa postojećim sistemom pravila (u koji pored ZJPPK-a svakako spada i Zakon o efikasnom korišćenju energije kao i Zakon o obligacionim odnosima i drugi propisi), znači da je utrt put i ESC ugovaranju u Srbiji. Do donošenja posebnog pravilnika koji bi posebno uređio i ESC model ugovora, što bi bila idealna opcija, ovo dalje znači da je ESC ugovaranje slobodno i moguće kada se radi o privatno-privatnim aranžmanima, te, u načelu, i projektima javno-privatnog partnerstva, uz poštovanje svih pravila i propisanih principa.

Osnovni principi EnPC i ESC ugovaranja svakako nisu identični, jer prvi pretpostavlja podršku projektu kroz ostvarenje garantovanih ušteda, a kod ESC-a fokus je na preuređenju snabdevanja energijom i privatni partner garantuje kontinuirano snabdevanje ugovorom određenom minimalnom količinom energije. Međutim, činjenica jeste da oba

PETRIKIĆ & PARTNERI AOD IN COOPERATION WITH CMS REICH- ROHRWIG HAINZ

Kontakt osoba
Đorđe Popović
Partner

Telefon
0 11/320 89 00

djordje.popovic@cms-rrh.com

cms.law

Sada kada su glavne pravne odlike kao i transparentnost najzad uvedeni u pravni sistem Republike Srbije u odnosu na ovaj sektor, gorenavedeni pravni okvir praktično omogućava javnom sektoru

ESC

**energy supply
contracting – ve-
zan je za osnovne
parametre ener-
getskog snabde-
vanja**

(pre svega opštinama, školama i bolnicama) da započnu sa obnovom i unapređenjem postojeće infrastrukture kroz uključivanje privatnog sektora kako u pogledu EnPC-a tako i u pogledu ESC ugovaranja.

Naravno, od velikog značaja će biti da i ESC model ugovora propiše ministarstvo, što se očekuje u skorijoj budućnosti i što će uvesti neophodnu pravnu sigurnost i otkloniti značajne nedoumice u praksi. Imajući u vidu postojeću praksu sa EnPC-om, biće potrebno izričito odrediti u ESC modelu koje njegove odredbe su obavezujuće, koje su alternativno postavljene, a koja je principijelna granica odstupanja koja će biti dozvoljena u odnosu na propisani model ugovora. Stoga je prilično važno da i privatni sektor bude u odgovarajućoj meri uključen u rad na izradi ovog pravilnika. Ohrabruje činjenica da je ministarstvo, uzimajući u obzir i njegov tim angažovanih konsultanata, po svemu sudeći svesno te potrebe.

PRAKTIČNI IZAZOVI I DALJI RAZVOJ TRŽIŠTA

Izazovi u JPP projektima energetske efikasnosti su i dalje brojni i, po pravilu, skopčani sa činjenicom da se radi o potpuno novom obliku ugovaranja u Srbiji kao i odsustvom potpunog razumevanja predmetnih koncepata (pre svega od strane javnog sektora), i to kako u slučaju EnPC ugovaranja već uređenog ESCO pravilnikom, tako i u pogledu budućeg ESC ugovaranja.

Otuda ćemo navesti samo neke od najznačajnijih. Kada se radi o dva modela ugovora propisanih ESCO pravilnikom (za javne zgrade i za javno osvetljenje), ne može se previše naglasiti potreba za razumevanjem da se u oba slučaja radi o JPP ugovoru, čiji je obavezni sadržaj propisan kako opštim propisom koji uređuje predmetnu materiju (ZJPPK) tako i posebnim propisima (uključujući, osim Zakona o efikasnom korišćenju energije, naravno i sam ESCO pravilnik). Otuda nema mesta tumačenju da se radi o „povezanom“, „sporednom“ ili kakvom drugom ugovornom aranžmanu koji bi zahtevao, osim samog EnPC ili ESCO ugovora, i „glavni“ JPP ugovor. Upravo suprotno. Sam model ugovora propisan ESCO pravilnikom jeste već glavni JPP ugovor koji, kao takav, sadrži i posebne, propisane priloge, koji su njegov sastavni deo. Ovo, u krajnjoj liniji, propisuju i sami modeli oba ugovora uređeni pravilnikom, te kako je on već postao deo pravnog sistema, to znači da predmetna kvalifikacija proizilazi iz izričitog pravila sadržanog u važećem propisu Republike Srbije. Naravno, oba modela ugovora sadrže sve neophodne elemente propisane kako ZJPPK-om tako i Zakonom o efikasnom korišćenju energije. Isto će, nadamo se, važiti i za model ESC ugovora, ako ga ministarstvo usvoji.

Prilikom pripreme predloga projekta iz javnog sektora – bilo na inicijativu privatnog partnera, bilo samoinicijativno – posebno je važno imati na umu da nivo datih tehničkih detalja i konkretne tehnologije u datom projektu ne mora nužno biti visok u samom predlogu. Upravo suprotno, sam cilj tržišnog nadmetanja je da ponuđači u javnom postupku, dakle potencijalni privatni partneri, kandiduju primenjive tehnologije i planirani nivo ušteda (EnPC) odnosno osnovne parametre energetske snabdevanja (ESC). Stoga je od velikog značaja da

se za ovo ostavi dovoljan prostor još u početnim fazama pripreme projekta kao i u tenderskoj dokumentaciji, kako se ne bi prekludirala tehnološka rešenja koja su optimalna, odnosno najpovoljnija za javnog partnera u datom, specifičnom kontekstu.

Od ključnog je značaja u praksi se u potpunosti pridržavati zakonom propisane specifičnosti JPP-a prilikom pripreme predloga projekta. Jednostavno rečeno, logika javnih nabavki i logika javno-privatnog partnerstva nisu identične: u prvom slučaju, najčešće se radi o jednokratnoj nabavci dobara ili usluga. U drugom, međutim, o dugoročnom, kompleksnom ugovornom aranžmanu u kojem se vrednost projekta principijelno ima iskazati kroz neto sadašnju vrednost koja se odnosi na ukupne troškove u ugovorenom periodu (bez poreza na dodatu vrednost). I dok se određena pravila propisana zakonom koji uređuje javne nabavke svako i dalje primenjuju na sam postupka izbora privatnog partnera (pri čemu je i obim ovakve primene naknadno sužen u

EnSC

**energy perfor-
mance contra-
cting – mere ener-
getske efikasnosti
se finansiraju na
bazi ostvarenih,
garantovanih
ušteda energije**

nom koji uređuje javne nabavke svako i dalje primenjuju na sam postupka izbora privatnog partnera (pri čemu je i obim ovakve primene naknadno sužen u

poslednjoj reviziji ZJPPK-a koja je stupila na snagu krajem prošle godine), ugovorni odnos je u celini ureden ZJPPK-om, Zakonom o efikasnom korišćenju energije i, kada se radi o EnPC-u, ESCO pravilnikom.

Najzad, važno je imati na umu kako principijelnu pravnu obaveznost modela propisanih pravilnikom, tako i dozvoljeni obim odstupanja (u meri u kojoj ne derogira, već samo dopunjuje, osnovna pravila sadržana u modelu). Ovo doprinosi, s jedne strane, neophodnoj pravnoj sigurnosti u prometu, a sa druge, neophodnoj fleksibilnosti projekata u praktičnoj pripremi i potonjoj primeni. S ovim u vezi je i veoma bitna potreba fleksibilnijeg odnosa prema mogućnostima naknadne izmene predmetnog javnog ugovora, naravno u granicama propisanim ZJPPK-om i svakako ne nauštrb transparentnosti i tržišnog nadmetanja. •

PODSTIČAJ ZA TRŽIŠTE

Modeli ugovora uređeni ESCO pravilnikom omogućuju dalje ustupanje kao i zalaganje potraživanja privatnog partnera trećim licima, što bi trebalo da doprinese većoj podobnosti za finansiranje ovih projekata na domaćem tržištu.

VLASNICI ZGRADA – HEROJI ENERGETSKE EFIKASNOSTI

**Trend odobravanja JPP-a u
energetici u Srbiji je uzlazan.
Sada će se raditi više na obimu i
iskustvu.**

Vlada i regulatori imaju odgovornost da jačaju ovlašćenja donosilaca odluka na lokalnom nivou, kao i da pojašne kako se saraduje sa privatnim kompanijama za usluge u energetici (ESCO) na uspostavljanju javno-privatnih partnerstava u energetskej efikasnosti, kaže Toivo Miler iz Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), i dodaje da se konkretne investicije u ovoj oblasti rade na pojedinačnom nivou – u malim projektima za neku ulicu ili zgradu. Ova velika međunarodna finansijska institucija podstiče i podržava aktivnosti u sektoru kroz Regionalni program za energetske efikasnost (REEP), koji uključuje pripremu i tehničku pomoć. Miler napominje da su vlasti u gornjem delu lestvice odgovorne da usmeravaju, umesto da samo odobravaju projekte.

Toivo Miler

Viši menadžer za razvoj
proizvoda, Evropska banka
za obnovu i razvoj

Koji su bili prvi koraci Regionalnog programa za energetske efikasnost za Zapadni Balkan?

Energija se na Zapadnom Balkanu koristi neefikasno i tema je EBRD-u veoma važna. Naša uprava je odlučila da poveća obim finansiranja u tom sektoru na 40 odsto do 2020. Energetski intenzitet u svih šest zemalja je tri puta viši od proseka u Evropskoj uniji, što je rezultat starosti energetske infrastrukture te slabog održavanja i zastarelosti aktive koja troši energiju – posebno u industriji i zgradarstvu.

Efikasnost pruža savršeno rešenje, gde svi dobijaju. Kada ima odgovarajuću podršku čvrstog pravnog i institucionalnog okvira i poduprta je dobro dizajniranim i implementiranim investicionim programima, povećana energetska efikasnost daje mnoge isplative beneficije za konkurentnost, životnu sredinu, sigurnost snabdevanja energijom i uopšte, ekonomski razvoj.

REEP je finansiran od strane Evropske Unije i donora kroz zajednički Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF). WBIF je zajednička inicijativa Evropske Komisije, međunarodnih finansijskih institucija (uključujući i EBRD) bilateralnih donora i vlada zemalja Zapadnog Balkana koji ima za cilj harmonizaciju i bolju saradnju u investicijama koje će doprineti socio-ekonomskom razvoju zemalja Zapadnog Balkana. Uloga mu je da uspostavi primere, ali takođe dolazi s uslovom da se razradi procedura za bilo koji posao koji treba da se obavi. Stoga nam je prvi korak bio da pripremimo prototipe ugovora i podržimo pripremu nabavke. U Srbiji su usvojeni obrasci ugovora za uličnu rasvetu i za energetske uštede u zgradama, što je osnažilo opštine i dalo im samopouzdanje i sigurnost. To štiti njihova prava i interese, dok se uravnoteženo prihvata i u kompanijama, tako da su lokalne samouprave poput one u Žablju pokrenule prve projekte.

Da li je bilo ozbiljnijih prepreka u svesti zbog faktora kao što su tradicija i nasledena situacija?

Tradicionalna nabavka pristupa odabiru tenderskih ponuda na osnovu dva glavna kriterijuma. Najniža cena investicije, prva stavka, ne uzima u obzir buduće troškove funkcionisanja.

Međutim, energetska efikasnost se odnosi na uštede prilikom rada. Drugim rečima, najniža cena treba da uključi i investicione troškove i izdatke za funkcionisanje u budućnosti.

Drugo pitanje je detaljan opis tehničkog rešenja koje treba da se primeni. Takva rešenja su često zasnovana na ranijim iskustvima umesto na trenutno najnaprednijim i najkonkurentnijim tehnologijama, koje bi obično predložili specijalizovani partneri iz privatnog sektora. Ukoliko pogledate JPP i ESCO projekte, privatna strana je ta koja može da izade s najboljom ponudom u ekonomskom i tehničkom smislu. Nabavka u projektima energetske efikasnosti u javno-privatnim partnerstvima zahteva nov nivo fleksibilnosti. Treba da se pripremi funkcionalan tender, takav da se tehnička rešenja ne propisuju na strani opštine, već da opštine propisuju funkciju koju obavljaju.

Kako napreduju zemlje ponaosob?

Zemlje napreduju različitim tempom pa je stoga i postalo jasno da će kompleksnost projekata određiti kako će ih tržište prihvatiti. Sve u svemu, ulično osvetljenje se čini manje kompleksnim, prihvaćenijim tipom projekta u javnom sektoru. Samo u Hrvatskoj, REEP je pripremio projekte ulične rasvete vredne preko deset miliona evra. Uz primere ugovora, oni su pripremljeni i u Srbiji pod REEP-om, a prvi projekti se implementiraju, gde su zainteresovani i Beograd i Novi Sad.

EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ – EBRD

 Kontakt osoba
Toivo Miler
Tim za energetske efikasnosti i klimatske promene

 Telefon
+44 (0)20 7338 7285

 millert@ebrd.com

 ebrd.com

Snabdevanje grejanjem iz biomase zvuči kao interesantan tip projekta u Bosni i Hercegovini.

U Srbiji, Ministarstvo rudarstva i energetike razume važnost energetske efikasnosti i obezbeđuje siguran, jasan pravni okvir. Ministarstvo je pozvalo EBRD da podrži pripremu šablona ugovora i usvojilo ih kao podzakonske akte. To daje opštinama jasnoću i bezbednost, jer je jasno da bilo koji ESCO u javnoj rasveti mora da koristi te ugovore.

Kako se uvođenje mera energetske efikasnosti razlikuje na lokalnom nivou i višim instancama?

Svaki investicioni projekat se dešava na lokalnom nivou. Opština ili vlasnik zgrade su ti koji treba da imaju samopouzdanje da potpišu ugovor i da se osećaju sigurnima da mogu da objasne građanima zašto je energetska javna rasveta pozitivan projekt. Pojedinačne investicije su male, recimo za neko obdanište ili školu, ali pravi heroji su tamo. Vlasnici, predsednik opštine, energetska menadžer i službenik za nabavku rade zajedno i donose energetske efikasnosti, zelenu revoluciju.

Dobar primer ESCO ugovora to olakšava, jer privatne kompanije na sebe

Investiranje u energetske efikasnosti u javnoj rasveti u Srbiji može da uštedi 19 do 34 miliona evra.

preuzimaju tehničke i rizike performansi. Stoga više političke instance igraju različitu ulogu; one mogu da pruže političku podršku, usmeravanje i dobre prototipe ugovora i da doprinesu da se razreše strateška pitanja. U opštinama smo čuli da je Aleksandar Antić, ministar energetike Srbije, napisao pismo podrške, podstičući opštine da primene ovaj koncept, uspostavljen primerom ugovora u propisu.

Na lokalnom nivou još uvek primećujemo malo oklevanja, jer lokalne vlasti još nisu sasvim sigurne kako sve funkcioniše. Pod REEP-om, EBRD pomaže u pripremi tenderske dokumentacije i pruža tehničku podršku. Odlazimo u opštine i ministarstvo i razjašnjavamo specifična

ESCO TRŽIŠTE U INOSTRANSTVU

U drugim zemljama tržište je razvijenije i nema potrebe uveravati opštine da ulažu u projekte energetske efikasnosti. U Nemačkoj je samo ESCO tržište vredno do osam milijardi evra godišnje. Ali i u Letoniji smo, na primer, u decembru finansirali jedan ESCO podvig. Bliže Zapadnom Balkanu, Slovenija je dobar primer. Tamo dobro razumeju ESCO i projekte energetske efikasnosti. Na primer, Novo Mesto koristi podršku programa EBRD ELENA (European Local Energy Assistance) u pripremi ESCO projekata.

tehnička pitanja kao što je kada porez na dodatnu vrednost postaje naplativ.

Da li se kapacitet radne snage i veštine razvijaju zadovoljavajućom brzinom?

Iako bi se nivo veština mogao još podići, verovatno više mora da se menja gledište ili stav: tradicionalno, inženjer izrađuje tehnički projekat, na pri-

mer sistem grejanja, da bude prilično predimenzioniran – tako da bi se zgrada u svakoj situaciji mogla zagrejati. Za energetske efikasnosti sistem grejanja mora da bude dimenzioniran tako da zgrada može dovoljno da se zagreje. Bilo kakav kapacitet koji to premašuje će doneti rasipanje energije, što znači da će biti neefikasan. Ali ljudi su pametni i brzo razumeju ovaj drugačiji pristup.

Inženjeri koje sam sreo su veoma stručni i obrazovani. Stalni napredak u tehnologiji je samo deo života i proces učenja. Na primer, veći deo projekata u Srbiji ili čak svi će se sada raditi s LED sistemima, jer se cena opreme smanjivala, dok troškovi za energente rastu.

Nakon što su prva javno-privatna partnerstva uspostavljena, možemo li očekivati šire usvajanje modela? Jeste li uočili ima li razmene iskustava?

Počeli smo da koristimo koncepte JPP i ESCO za javnu rasvetu. Budući da je javna rasveta jedna tehnologija, jasno je definisano šta projekat obuhvata, a uštede su velike. REEP je podržao mnoge projekte javne rasvete, od kojih je 11 implementirano u Hrvatskoj i Srbiji, dok je pre nekoliko godina bilo samo njih par. Kao razvojna banka, imamo ulogu da podizemo najteži teret, radimo težak posao na početku. Sprema se još projekata, uključujući u Beogradu i Novom Sadu. Trend odobravanja JPP-a u energetici u Srbiji je uzlazan. Sada će se raditi više na obimu i iskustvu.

Sledeći korak je da se koncepcija sad primeni na druge projekte, uključujući daljinsko grejanje i zgrade u javnom vlasništvu. To je kompleksnije jer ima i kompjutera, rasvete, ventilacije i kuhinjskih uređaja...

Šta je sa svešću o potrebi ulaganja u energetske efikasnosti kod lokalne i centralne vlasti?

Svest u javnom sektoru još uvek veoma varira. Ima opština koje razumeju korist. Takode, neka ministarstva pružaju

podršku. Međutim, još ima potrebe za boljim razumevanjem, uključujući po funkcijama. Na primer, kolege koje rade u javnim nabavkama ili finansijama često nemaju dovoljno znanja o koristi od ulaganja u energetske efikasnosti.

Možete li izdvojiti uspešne programe ili projekte u grejanju, zgradarstvu i rasveti kojima je doprinela Evropska banka za obnovu i razvoj?

Nedavno finansirani ESCO podvig u javnoj rasveti radila je Javna razsvetljava d.d. u Sloveniji. Ima više drugih dobrih primera. Za javnu rasvetu prvi su u Hrvatskoj bili – Novigrad, Vrbovec i Podbablje. Namerno počinjemo da radimo u manjim mestima, jer sve može brže da se implementira, a i ona nisu toliko izložena kao glavni gradovi, gde dolazi do usporavanja zbog političkih interesa.

U nedavnom finansijskom paketu za ESCO u Letoniji, izvođači postižu uštedu u grejanju od 54 odsto, dok stanari ne moraju da plaćaju više nego što su davali za račune za grejanje. Za bio-masu ima nekih dobrih primera u regionu, na primer u Prijedoru u BiH. Za velike novoizgrađene javne objekte koji su finansirani preko JPP-a imamo dobre primere u Turskoj.

Kakva su vaša ostala iskustva na ovom polju?

Na Zapadnom Balkanu, Slovenija je dobar primer. Tamo dobro razumeju ESCO i projekte energetske efikasnosti. Na primer, Novo Mesto koristi podršku koja je finansirana od strane Evropske Unije pod okriljem zajedničkog EU-EBRD ELENA dogovora (European Local Energy Assistance) u pripremi ESCO projekata.

Imate li podatke o obimu mogućih ušteda i zapošljavanju, i gde je rub ciklusa energetske efikasnosti na Zapadnom Balkanu ili po pojedinačnim tržištima?

Neiskorišćeni potencijal energetske efikasnosti na Zapadnom Balkanu je značajan, a Svetska banka procenjuje da se može isplativo uštedeti do 35 odsto u ukupnoj energiji u domaćinstvima, 40 procenata u javnom sektoru i 25 u industriji i komercijalnim delatnostima.

REEP Regionalni program za energetske efikasnosti uključuje pripremu i tehničku pomoć.

U hladnim područjima dalje na severu rezultati mogu biti veći. Projekti postaju privlačniji i izvodljiviji, uključujući ukidanje subvencija. Poslednje procene su da investiranje u energetske efikasnosti u javnoj rasveti samo u Srbiji može da donese uštede između 19 i 34 miliona evra. Ako gledamo Nemačku kao reper, može da se zaključi da samo u Srbiji može da se otvori 22.600 radnih mesta do 2020. godine, ali za to je potrebno da ministarstva politički podrže nove projekte i da ih opštine pokrenu. Ipak, već možemo da vidimo pozitivne pomake, kako nove kompanije ulaze na tržište, uključujući one internacionalne. •

PUT BEZ RIZIKA I ZADUŽIVANJA

Opštine uz ESCO režu troškove i imaju kvalitetniju rasvetu

Silvester Horvat

Generalni direktor preduzeća ESCO Elios

Uprkos poteškoćama na početku u vezi razumevanja i prihvatanja ESCO modela u implementaciji projekata javnog osvetljenja, nakon prvih uspešnih projekata u opštinama Ada i Žabalj, zainteresovana javnost je uvidela da je Zakon o javno-privatnom partnerstvu primenljiv i dobar jer štiti obe ugovorne strane, lokalne samouprave i ponuđače, kaže Silvester Horvat, generalni direktor firme Esco Elios doo iz Novog Sada. Lokalne samouprave kroz javno-privatno partnerstvo mogu bez zaduživanja i rizika da realizuju projekte koji dovode do uštede u potrošnji električne energije. Ove godine su i grad Kruševac i opština Petrovac na Mlavi potpisali ugovore o javno-privatnom partnerstvu u oblasti rekonstrukcije javne rasvete, čime se dokazuje da su pored manjih lokalnih samouprava i veći gradovi spremni da pokrenu projekat – izjavio je Horvat.

Iz iskustva kompanije, kako biste uporedili zakonske okvire i propise u Slovačkoj, Mađarskoj i Srbiji u ESCO delatnosti?

U Slovačkoj i Mađarskoj ne postoje zakoni o javno-privatnom partnerstvu i uslugama u energetici ali ne postoji nije-

dan zakon koji sprečava takve projekte. U Mađarskoj se ESCO model razvija 15 i više godina i svaka kompanija ima svoje pristupe za realizaciju projekata. Privatni sektor svoje metode prilagođava zakonima o javnim nabavkama i lokalnim samoupravama. ESCO je popularan jer se opštine ne zadužuju, ne ulažu sopstvena

sredstva. U Slovačkoj smo među prvima izradili model o rekonstrukciji javnog osvetljenja i to po zakonu o koncesijama, kada je ovaj vid poslovanja započeo pre nekoliko godina. Model je brzo postao jako popularan i najveći broj projekata u toj zemlji u ovom segmentu realizovan je po ESCO modelu. U Srbiji je drugačije i ova oblast je regulisana Zakonom o JPP-u i koncesijama. Investitori smatraju da je zakonski okvir i model javnog ugovora uglavnom dobar jer pruža zaštitu i javnoj i privatnoj strani. Najveće poteškoće se javljaju na polju administracije i sprovođenja javnog poziva.

Šta u Srbiji treba da se radi drugačije da bi ceo sistem bio efikasniji?

Model je relativno nov i slaba je još praksa, to je najveći problem. Kad se nekoliko projekata implementira, opštine će uvideti da vredi uložiti vreme i trud u kvalitetnu pripremu projekata, a sa druge strane će i znati kako treba sprovesti ceo postupak javno-privatnog partnerstva. Projekti se ne mogu realizovati od danas do sutra, potrebno je vreme i znanje kako bi se došlo do kvalitetne realizacije. Jedan od glavnih neprijatelja je strah i nepoverljivost zbog neznanja i nedovoljne informisanosti. Opštine treba da uvide da postoji zakonski okvir koji ih štiti, a gradi se dobra praksa da se to i desi.

Koje uštede lokalne samouprave mogu da ostvare s ovakvim ugovorom?

Po našim analizama i iskustvima, to je u Srbiji neverovatnih 70 do 85 odsto

Kad se zaobilazi model i zakon o JPP-u, postoji velika opasnost da se izabere manje kvalitetna oprema koja vremenom može dovesti do ozbiljnih problema u funkcionisanju i održavanju javne rasvete.

od troškova za električnu energiju. U Mađarskoj je ušteda u proseku 50 odsto, jer oprema koju menjamo nije toliko zastarela. U Slovačkoj je do 65 odsto. To pokazuje da je ovde potencijal ogroman, a isto se vidi, da je rekonstrukcija javne rasvete u mnogim opštinama već neophodna. Ipak, da pojasnim: opština će plaćati toliko manje za električnu energiju onda kad istekne garantni period i kad preuzme opremu. Na početku realna novčana ušteda je između 5 i 15 odsto, a iz ostale uštede u električnoj energiji i održavanju se plaća naknada privatnom partneru, koja obuhvata celu

investiciju, rizike, troškove implementacije i održavanja aktivnih elemenata sve do isteka perioda garantovanja. Moram da napomenem da se u Srbiji cena električne energije (i ostalih taksi i naknada), iako je i dalje niska, u poslednjih nekoliko godina skoro udvostručila. Ušteda je odmah za lokalnu samoupravu toliko veća, koliko dode do povećanja izdataka za električnu energiju, dok privatni partner tu ne ostvaruje profit, tj. naknada za izabranog ponuđača je fiksna za svo vreme trajanja perioda garantovanja bez obzira na promene u ceni električne energije. Dakle, kako

cena električne energije bude rasla, tako će i korist opštine rasti.

Koje su alternative za lokalne samouprave ukoliko se ne odluče za JPP model?

Lokalne samouprave mogu da podignu kredit ili uloze sopstvena sredstva i pripreme projekat, naravno uz saglasnost države i Komisije za javno-privatno partnerstvo. Zašto nema mnogo takvih projekata? Opštine nemaju novca niti kadrovskog kapaciteta za kvalitetnu pripremu projekata, koja je pak i sama vrsta ulaganja.

Dalje, pošto je kod tih nabavki osnovni kriterijum najniža ponudena cena, mislim da može da dode do odabira manje kvalitetne opreme i da će za koju godinu doći do ozbiljnih problema sa funkcionisanjem i održavanjem javne rasvete. Ukoliko lokalne samouprave same realizuju projekat, moraju biti svesne i da je je rizik znatno veći jer ga sami snose, nema alokacije. Na drugim tržištima ESCO je popularan jer opštine isto nemaju dovoljno sredstava, a moraju da ulažu u druge oblasti, poput izgradnje tro-

POTIREMO RAST CENE STRUJE

U Srbiji se cena električne energije (i ostalih taksi i naknada), iako je i dalje niska, gotovo udvostručila u poslednjih nekoliko godina. Ušteda je odmah za lokalnu samoupravu toliko veća, koliko dođe do povećanja izdataka za električnu energiju, dok privatni partner tu ne ostvaruje profit, tj. naknada za izabranog ponuđača je fiksna za svo vreme trajanja perioda garantovanja. Dakle, kako cena električne energije bude rasla, tako će i korist opštine rasti.

toara i zabavišta, što ne može da se realizuje kroz ESCO model. Videli smo i da su se u Srbiji pojavili tenderi po mešovitom modelu, gde opština otplaćuje investiciju partneru već u roku od tri godine. Proučili smo taj model sa našim pravnicima i zaključili da ima ozbiljnih manjkavosti i elemenata koji su u suprotnosti sa zakonom, te smatramo

partnerskih firmi. Za svaki posao angažujemo lokalne izvođače i inženjere. Uvek nastojimo da nademo kvalitetne kadrove i resurse na licu mesta. Za svaki projekat treba dodatno još od deset do dvadeset osoba, ali sve zavisi od obima projekta.

Da li je, pri otpočinjanju saradnje s lokalnim firmama, njima potrebna dodatna obuka?

Ne treba puno obuke jer radimo sa izvođačima koji imaju reference, iskusne elektromontere i inženjere. U Srbiji ima dosta kompanija koje imaju dovoljno radnog iskustva za izvođenje radova ali naravno, pružamo svu podršku i nadzor za vreme trajanja implementacije.

Za koje se još tendere spremate?

Mnogim opštinama smo se obratili s inicijativom i one su pokrenule projekte i dobile saglasnost od Komisije za JPP. Očekujemo četiri, pet tendera u 2017. godini. Prošle godine smo realizovali prva dva projekta u ovoj oblasti – u Adi i Žablju, a ove godine će se broj montiranih LED svetiljki minimalno pet puta povećati u odnosu na prošlu godinu jer će minimalno toliko biti veći obim realizovanih projekata javno-privatnog partnerstva.

Da li Elios i vaše partnerske kompanije imaju stalne partnere i ugovore u nabavci opreme?

Da, imamo stalne partnere i naglašiću da radimo isključivo sa kvalitetnom opremom i većim kompanijama. Kada finansiramo projekte koji traju od 10 do 15 godina, jedan od najbitnijih elemenata je da imamo sigurne dobavljače za celi period garantovanja. To je skupa tehnologija i lokalne samouprave često ne znaju da rezervni delovi i cele svetiljke ne mogu da se kupe bilo gde, kao ranije kod starih sijalica, nego je klijent vezan za proizvo-

Lokalne samouprave u Srbiji mogu da uštede

70% do 85% od troškova za struju.

da može biti štetan i za lokalnu samoupravu i privatnog partnera.

A da li radite projekte mimo ESCO modela u javnom osvetljenju?

U Srbiji radimo samo projekte javno-privatnog partnerstva jer smatramo da je to jedini model u skladu sa zakonom i model koji štiti obe ugovorne strane. U Mađarskoj realizujemo i druge vrste projekata jer kako smo naglasili, ne postoji zakonski okvir, a i tržište i struktura kompanije je drugačija.

Koliko zaposlenih imate? Koliko dodatne radne snage može biti angažovano po lokalnom projektu?

Naš tim broji osam zaposlenih, a angažujemo ljude za prodaju iz još pet ili šest

dača. Takođe, tražimo kompanije koje ovde proizvode kvalitetnu opremu i već smo licencirali jednu u Srbiji. Nadamo se da ćemo i sa njom takođe raditi projekat.

Pominjali ste pravnu podršku. Da li ste angažovali advokatsku organizaciju?

Odmah nakon osnivanja smo angažovali pravnike i sastavili naš model ugovora, a onda je država propisala svoj. Uvek angažujemo pravnike, ali i druge konsultante, koji nam pomažu da realizujemo projekte u Srbiji. Moramo stalno da učimo, da pratimo promene i prilagodimo svoje metode ovom tržištu. Na svakom projektu angažujemo mnogo kadrova da bismo kvalitetno pokrili pravni, ekonomski i tehnički deo posla. ●

ESCO ELIOS

Kontakt osoba
Silvester Horvat
Generalni direktor

Telefon
021/301 82 63

info@elios.rs

ulight.hu

SPREMAMO NEKOLIKO PROJEKATA JPP-A

Lokalna samouprava će kombinovati
uvođenje efikasnijeg grejanja s energetsom
sanacijom odabranih zgrada da bi postigla
maksimalan učinak

Saša Pavlov

Gradonačelnik Pančeva

Priprema poduhvata jačanja energetske efikasnosti podrazumeva obračun predviđenih troškova i poredenje isplativosti uključivanja investitora, uzimanja kredita i finansiranja iz budžeta, kazao je prvi čovek Pančeva. Saša Pavlov otkriva da je gradska vlast odlučila da ispita mogućnosti za preuređenje sistema osvetljenja kojim upravlja kao i proizvodnje i distribucije toplotne energije.

GRAD PANČEVO

Kontakt osoba
Sanela Nikolić
Kancelarija gradonačelnika

Telefon
013/346 393

grad@pancevo.rs

pancevo.rs

Šta je u Pančevu urađeno za poboljšanje energetske efikasnosti?

Do sada je bilo saradnje sa privatnim sektorom u pogledu energetske sanacije javnih zgrada, poboljšanja efikasnosti u sistemu daljinskog grejanja, kao i pilot-projekata zamene javne rasvete, ali po tradicionalnom modelu, kroz klasičnu javnu nabavku i putem donacija. Grad Pančevo se sprema da realizuje nekoliko projekata u skladu sa Zakonom o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama. Tu najpre mislimo na diverzifikaciju i supstituciju izvora grejanja, prelaskom makar delimično na postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije, dalje sprečavanje gubitaka energije kroz energetske sanacije objekata od javnog značaja, kao i kroz projekte zamene ulične i ukrasne rasvete efikasnijom rasvetom, koja koristi LED tehnologiju. Ostvariće se uštede u potrošnji električne energije, kao i na održavanju, za koje grad danas izdvaja značajna sredstva.

Ima li u vašem gradu interesovanja ili konkretnih planova za dalje za taj model?

Planiramo da ove godine pripremimo predloge projekata, koji bi pre objave

NEMA UŠTEDA – NEMA NAPLATE

Predmetne uštede garantuje privatni partner, te se primenjuje princip: nema ušteda – nema naplate. Plaćanje za dostupnost objekata od javnog značaja, odnosno pružanje javnih usluga direktno zavisi od garantovanog nivoa performansi i ugovorenog kvaliteta, te ako je on niži, dolazi do umanjenja naknade koja se plaća privatnoj strani, što može dovesti do raskida ugovora.

poziva za postupak odabira privatnog partnera bili upućeni vladinoj Komisiji za JPP i Skupštini grada Pančeva. Jedan je projekat finansiranja, projektovanja, izgradnje, održavanja efikasnijih postrojenja za proizvodnju toplotne energije, s naglaskom na obnovljive izvore, uključujući upravljanje sistemima. On će najverovatnije uključivati energetske sanacije odabranih objekata, čime bi efekat na uštede u toplotnoj energiji bio potpun. Dalje, u projektu finansiranja, postav-

ljanja i održavanja sistema javne rasvete s upravljanjem bi postojeća neefikasna i neekološka živina i natrijumska rasveta bila zamenjena LED rasvetom, uz ostvarenje značajnih ušteda.

Kada gledate finansijsku stranu posla? Da li je JPP isplativiji od kredita ili drugih mogućnosti?

Isplativost svakog javno-privatnog partnerstva meri se u okviru pripreme

predloga projekta, koji između ostalog sadrži ocenu ekonomske efikasnosti i komparator troškova javnog sektora kroz metodologiju Komisije za JPP (eng. value for money ili vrednost za uloženi novac). On pokazuje kakav je predloženi model u odnosu na tradicionalno budžetsko i finansiranje iz kredita.

Može se pokazati da je isplativije realizovati mere sopstvenim ili povoljnim kreditnim sredstvima, naročito u oblastima u kojima postoji veliko prethodno iskustvo lokalnih samouprava, proverena i dostupna tehnologija, mali rizici koje projekat nosi i predvidljivost njegovih efekata. Na primer, u pružanju usluga parkiranja i naplate, ponekad rasveti, održavanju javnih i zelenih površina.

KORIST OD NIŽEG RIZIKA

Ne možemo da podelimo neposredna iskustva Grada Pančeva, ali kroz uporednu praksu se pokazalo da je kroz realizaciju javnih projekata putem javno-privatnog partnerstva moguće postići željene rezultate, ne trošeći isključivo budžetska sredstva i ne preuzimajući brojne rizike i troškove koje ovakvi projekti nose, već angažovanjem privatnog partnera koji ima finansijske i iskustvene kvalifikacije i koji je u stanju da garantuje rezultate tehničkih rešenja koja implementira. Javni sektor je ranije odabirao rešenje i snosio rizik odabira.

vog sistema i ambijenta za potencijalne investitore i za privatni sektor, ujedno balansirajući taj sistem sa interesima javnog sektora, koji nikada ne sme da bude ugrožen i stavljen u drugi plan.

Šta je neophodno uraditi da model JPP bude zastupljeniji u poboljšanju energetske efikasnosti u lokalnim samoupravama u Srbiji?

Sistem javno-privatnog partnerstva je još uvek mlad, imajući u vidu da se pomenuti zakon primenjuje tek od 2012, dok je Zakon o efikasnom korišćenju energije na snazi od 2013. godine. Siguran sam da će doći do daljeg unapređenja pravnog i institucionalnog okvira ali i do daljeg razvoja i stabilizacije tržišta

Pančevo sprema predloge za rešenja za daljinsko grejanje i prelaska na LED rasvetu umesto opreme sa živom i natrijumom.

Ali je potrebno svaki pojedinačni plan i investiciju posmatrati odvojeno.

Da li ste zadovoljni podsticajima vlade za lokalne samouprave?

Za sada su saradnja i podrška odlične, a sve što vlada i resorna ministarstva rade jeste u funkciji stvaranja prepoznatljivi-

usluga energetske efikasnosti. U tom svetlu, jako je važno da se sve aktivnosti i projekti strukturiraju na valjan način, posebno kada uzmemo u obzir da ovde govorimo o partnerstvima koja treba da traju na zdravim osnovama najkraće pet, a najduže 50 godina. Barem je tako prema slovu Zakona o JPP-u i koncesijama. •

PRIPREMA USLOVLJAVA USPEH PODUHVATA

Osnovne prepreke za iniciranje, pripremu
i realizaciju projekata JPP-a u oblasti
energetske efikasnosti

Zoran Stipanović
Nezavisni konsultant

Postoji veoma mnogo radnji neophodnih da bi se uopšte pristupilo identifikaciji problema koji prate realizaciju projekata javno-privatnih partnerstava. To je pre svega definisanje prioriteta lokalnih samouprava što proističu iz obaveza koje je Srbija preuzela kroz međunarodne sporazume: unapređenje energetske efikasnosti, podizanje udela energije iz obnovljivih izvora, smanjenje emisije ugljen-dioksida.

S-ENERDŽAJZ (S-ENERGIZE)

Kontakt osoba
Zoran Stipanović
Nezavisni konsultant

Telefon
063/527 550

zoran.stipanovic@gmail.com

s-energize.com

U tom kontekstu municipalne jedinice imaju za cilj da ostvare uštede u potrošnji energije, smanje troškove održavanja energetskih sistema i zamene stare i prljave tehnologije. Utvrđivanjem stanja energetskog bilansa kroz ekonomske pokazatelje mogu se identifikovati potencijalni projekti.

IZAZOVE NA SUNCE

Da bi se uopšte pristupilo razgovorima o JPP-u s ciljem unapređenja energetske efikasnosti, neophodno je napraviti, u okviru lokalne samouprave, pregled mogućnosti kroz sistematizaciju tehničkih i ekonomskih pokazatelja i referentnih vrednosti. Simulacija zajedničkog rada kroz internu edukaciju ljudi odgovornih za sprovođenje omogućila bi efikasniju realizaciju. Predložena rešenja bi se posmatrala kao potencijalni generatori investicija i privlačila bi investitore. Koristi na lokalnom nivou od iniciranja projekta JPP-a su višestruke: radna mesta, relokacija zaposlenih, razvoj, kvalitetno poslovno okruženje, kvalitetniji energetski bilans, finansijske uštede, modernizacija infrastrukture i podizanje nivoa projektnih mogućnosti zaposlenih. Preporuka je lokalnim samo-

upravama da probleme na koje nailaze u radu i upravljanju javnom svojinom ne skrivaju, već da ih predstave kao projektne izazove za koje se na tržištu može generisati kapital u interesu i javnog i privatnog partnera.

TEŠKOĆE U SPROVOĐENJU

Multidisciplinarnost čini realizaciju veoma zahtevnom. Neophodna je koordinacija različitih profila stručnjaka, kao i među različitim službama unutar lokalne samouprave. Neophodno je razumevanje svih učesnika za pojedine faze, te veoma

stručan pristup kada je u pitanju donošenje odluka skupštine kao javnog tela kao i opštinskog veća ili predsednika opštine. Tu je takođe definisanje tehničkih karakteristika, standarda i proračuna, kao i definisanje bitnih elemenata ugovora i drugih procedura.

Zakonodavac je za potrebe projekata JPP-a u energetske efikasnosti propisao model ugovora, obrasce i prateću dokumentaciju, vrste garancija ali druge forme i proračune. U svim fazama posebno treba voditi računa da se ne predu granice interesa ni javnog ni privatnog partnera. Zaposleni u lokalnim samoupravama, svako prema svojim osnovnim zaduženjima, treba da budu osposobljeni da urade i ispune obaveze.

► **U svim fazama posebno treba voditi računa da se ne predu granice interesa ni javnog ni privatnog partnera.**

PROFESIONALNI SAVETI

Preporuka i savet je da za se potrebe svakog potencijalnog projekta angažuju savetnici koji mogu iz objektivnog ugla sagledati potencijalni projekat i interese i usmeravati aktivnosti i parametre ka konačnom projektnom rešenju koje može dobiti saglasnost Komisije za JPP.

EDUKACIJA NA MUNICIPALNOM NIVOU

Mogli bismo nabrojati bezbroj prepreka koje su doprinele da broj iniciranih i realizovanih projekata JPP-a u Srbiji bude mali. Ipak, najosnovnija jeste nedovoljna edukacija. Ako nemamo motivisano i odlučno rukovodstvo, bez želje da pristupi afirmaciji sopstvenih potencijala kroz

JPP i unapređenju života u svojoj sredini i razvoju, onda će se lokalne samouprave izvesno suočiti s tehnološkom zaostalošću i nepotrebnim troškovima prouzrokovanim neaktivnošću. Doći će do nezadovoljstva kod građana, gubitka kompanija koje bi htele investirati i zaostajanja u odnosu na susedne opštine.

I javni i privatni partner savet treba da edukaciju sprovedu u najmanje dve faze. Prva su seminari opšteg tipa koji se bave temom JPP-a, a onda dolaze inhaus seminari u lokalnim samoupravama ili

kod privatnih investitora usmereni na moguće poduhvate i potencijale subjekata. Prvi polaznici treba da budu predstavnici opština, jer su nezaobilazni donosioci odluka. I njihovi prvi saradnici.

IZAZOVI KOD OSTALIH UČESNIKA

Teškoće u želji da učestvuju u kreiranju i realizaciji projekata JPP-a imaju privatni partneri iz Srbije koji svoje poslovanje zasnivaju isključivo na domaćem tržištu. Osnovne prepreke su finansijske, investicione prirode, jer kompanije u Srbiji nemaju dovoljne finansijske kapacitete, zato što nemaju adekvatnu podršku bankarskog sektora za dugoročna ulaganja po modelu JPP-a. Zbog nedostatka uslova da postanu ESCO kompanije, pokušavaju da izbegnu taj koncept i žele investicione projekte predstaviti kao kupovinu na odloženo plaćanje kroz javnu nabavku na tri godine, što nije prihvat-

► **Zajednička i bitna stavka kod svih prepreka je edukacija.**

ljivo ekonomski niti iz drugih razloga. Važno je napomenuti da se projekti JPP-a u energetske efikasnosti veoma uspešno mogu refinansirati, čime je uloga banaka posredna.

Da bi se generisali svi potencijali koncepta, banke imaju presudan uticaj, jer su u pitanju dugoročne investicije. Iz tog razloga rešenje za veći stepen afirmacije leži u proaktivnom pristupu kreditora ovom konceptu, koji bi mogao biti započet okruglim stolovima i edukativnim seminarima koje bi trebalo da podstaknu Udruženje banaka Srbije, Narodna banka Srbije i Ministarstvo finansija. Inicijativa o edukaciji je već krenula iz konsultantskih kuća i od savetnika. Preporuka je bankama da u okviru organizacione strukture definišu osobu koja bi bila prvi kontakt, vezu s jasnom sugestijom da je namenjen finansiranju JPP-a. To bi trebalo da budu polaznici seminara o JPP-u. ●

JAVNO-PRIVATNO PARTNERSTVO REŠAVA MNOGE PROBLEME

Grad Kruševac je među prvim gradovima u Srbiji prepoznao javno-privatno partnerstvo kao veoma bitan i primenjiv model

Dragi Nestorović
Gradonačelnik Kruševca

z Kruševca je stigla vest da je grad potpisao ugovor o javno-privatnom partnerstvu za zamenu javne rasvete u čak 99 mesta u okolini grada. Reč je o najvećem JPP projektu javnog osvetljenja na Balkanu po broju zamenjenih svetiljki, ujedno i najvećem JPP za energetske efikasnost u Srbiji do sada.

Šta je u vašoj lokalnoj samoupravi urađeno na unapređenju energetske efikasnosti kroz JPP model?

Nedavno smo potpisali ugovor sa kompanijom GGE i njihovim tehničkim partnerom Elios, za modernizaciju sistema javnog osvetljenja u 99 naselja u okolini grada. To je veliki poduhvat, pošto podrazumeva zamenu 12,545 živinih i natrijumovih svetiljki sa LED svetiljkama. To će značajno smanjiti troškove struje za grad, povećati energetske efikasnosti i smanjiti uticaj na životnu sredinu. Za nas je ovo prva saradnja sa privatnim sektorom na ovakvom projektu, velika su nam očekivanja, ali takode imamo veliko poverenje u kompanije GGE i Elios pošto oni imaju prethodna iskustva u više opština i gradova u Srbiji.

U slučaju Kruševca, iznos uštede nakon zamene javne rasvete dostiže čak 85% od onoga što se prethodno plaćalo za javno osvetljenje.

Šta vas je navelo da se opredelite za JPP model a ne za drugi oblik finansiranja (kredit, itd.)?

Najveća prednost JPP modela za nas jeste što privatni partner donosi svoje znanje i iskustvo projektu, pored toga što se grad ne zadužuje kreditno i ne ulaže ni

jedan dinar iz svog budžeta. Osim toga što privatni partner snosi svu odgovornost za projekat i preuzima ceo tehnički deo, takode daje garancije za opremu i vrši njeno održavanje. Po isteku ugovora, gradu preostaje efikasan, moderan sistem javnog osvetljenja, zajedno sa celim iznosom uštede. U našem slučaju

taj iznos dostiže čak 85% od onoga što se prethodno plaćalo za javno osvetljenje. Ove uštede gradu oslobadaju sredstva za ulaganje u druge bitne oblasti.

Da li ste zadovoljni podrškom vlade i vladinih institucija u izvođenju ovog modela?

Naše iskustvo jeste da je država napravila velike korake kako bi omogućila da se JPP model koristi u Srbiji, pogotovo na polju energetske efikasnosti. Ciljevi su ambiciozni i ima puno posla, ali zato se i očigledno puno radi na ostvarenju raznih projekata. Tu su nadležna ministarstva, JPP komisija, ali i druge opštine i gradovi koji već imaju pozitivna iskustva s ovim modelom i koji su spremni da podele ta

iskustva kako bi olakšali posao drugim lokalnim samoupravama. Potrebno je još dosta raditi na podizanju svesti, ali smatramo da se stvari odvijaju u pravom pravcu.

Koji su planovi grada Kruševac za dalji razvoj energetske efikasnosti?

Osim modernizacije sistema javnog osvetljenja, jedan od naših ambicioznijih planova jeste da se do 2030. godine 80% putovanja na gradskom nivou odvija kroz održive vidove saobraćaja. Planiramo značajna unapređenja infrastrukture, mnogobrojne obrazovne akcije, podizanje svesti, inovacije i urbanističko planiranje.

U 99 naselja u okolini Kruševca biće zamenjeno 12,545 živinih i natrijumovih svetiljki sa LED svetiljkama.

Sve to u cilju da se poboljša kvalitet života u gradu. Investicije u ovu inicijativu bi dostigle skoro 10 miliona evra, a nadamo se da ćemo moći pokazati i drugim lokalnim samoupravama kao i međunarodnoj zajednici da je i u Srbiji održiva mobilnost sasvim ostvarljiv cilj.

Imate li interesovanja ili konkretnih planova za javno-privatna partnerstva u drugim poljima energetske efikasnosti (energetske sanacije, isporuke toplotne energije, itd.)?

Grad Kruševac je među prvim gradovima u Srbiji prepoznao javno-privatno partnerstvo kao veoma bitan i primenjiv model i to kroz strateško partnerstvo koje je sklopljeno sa Srbijagasom na osnovu koga se vrši gasifikacija grada Kruševca. U trenutku potpisivanja manji deo grada Kruševca je bio obuhvaćen ovim Ugovorom. Međutim, kako su građani ocenili da je gasifikacija jedan od kvalitetnijih

GRAD KRUŠEVAC

Kontakt osoba
Vesna Anđelić
Načelnica Odeljenja za
privredu i investicije

Telefon
037/414 724

vesna.andjelic@krusevac.rs

www.krusevac.rs

načina za grejanje, gasovodna mreža se svake godine širi. Gasifikacija je još uvek u toku.

Kao dokaz da grad razmišlja ne samo o uštedi energije već i o očuvanju i zaštiti životne sredine, govori i činjenica da je naše Javno komunalno preduzeće „Gradska toplana“ Kruševac, potpisalo Ugovor o korišćenju toplotne energije sa privatnim partnerom, koji će prerađivati biomasu. Time se smanjuje potrošnja dosadašnjeg energenta – uglja, a u korist obnovljivih izvora energije.

U cilju efikasnijeg korišćenja energije, sledeće što predstoji gradu je modernizacija sistema daljinskog grejanja koji se sastoji trenutno od dotrajalih toplovodnih cevi i samog postrojenja koje proizvodi velike gubitke toplotne energije. U ovom trenutku to možemo jedino rešiti kao projekat javno-privatnog partnerstva.

Jedan od gorućih problema grada Kruševca je deponija koja ne ispunjava higijenske standarde. Trenutno je u izradi Studija izvodljivosti koja će pokazati najbolji način prerađivanja komunalnog otpada kako u cilju njegovog smanjenja i odlaganja na buduću deponiju, tako i u cilju korišćenja otpada kao obnovljivog izvora energije. Ovo je još jedan projekat za koji će grad Kruševac tražiti privatnog partnera. ●

OPŠTINA ZABALJ I PRIVATNI PARTNERI SU TIM

Lokalna samouprava u malom mestu u Bačkoj je među prvima u Srbiji realizovala projekat JPP-a u oblasti javnog osvetljenja.

Čedomir Božić
Predsednik Opštine Žabalj

iz Žablja stiže primer uspešnog posla po modelu javno–privatnog partnerstva. Opština je obnovila uličnu rasvetu i sve sijalice na uličnim stubovima zamenila je moderna i energetska LED tehnologija.

FILIPS SIJA PO ULICI I PARKU

Opština Žabalj je 2. avgusta 2016. godine potpisala ugovor o rekonstrukciji javne rasvete po modelu javno-privatnog partnerstva. Nakon isteka perioda implementacije, 1. februara 2017. Godine započeo je period garantovanja od 13 godina. Ušteda u potrošnji energije je 82 odsto. Ostvarena ušteda se deli tako da 14 odsto ostaje javnom partneru, a 86 procenata ide privatnom partneru. Vrednost ugovora je 1,17 miliona evra bez PDV-a. U projektu su implementirane Philipsove LED svetiljke: ulične UniStreet i parkovske TownGuide, a zamenjeni su i upravljački sistemi za uključivanje i isključivanje javne rasvete.

Projekat je lokalna samouprava realizovala s konzorcijumom kog čine firme Enef energetska efikasnost, Elios SRB, U Light i Energotehnika Južna Bačka i koji je pobedio na tenderu realizovanom prošle godine. Za mesec dana zamenjeno je 2,700 sijalica, kompletan sistem, tako da se od polovine decembra Žabalj može pohvaliti najsavremenijim uličnim osvetljenjem.

Predsednik opštine Čedomir Božić kaže da je zadovoljan projektom koji je gradska vlast realizovala kroz javno–privatno partnerstvo i da od njega tek očekuje velike benefite. “Model JPP-a se pokazao kao dobro rešenje i u konkretnom slučaju unapređenje ulične rasvete ima pozitivne efekte na budžet opštine. Prema prvim procenama, taj posao nam je u startu doneo više od 60 odsto uštede”, izjavio je.

Preciznu računnicu o uštedama i isplativosti celog posla opština će imati na kraju godine. Formirana je radna grupa za analizu, sa zadatkom da napravi finansijski izveštaj. Nadležne opštinske službe već prave planove za nove projekte poboljšanja energetske efikasnosti u zgradarstvu i komunalnoj infrastrukturi, takođe kroz JPP.

“Računamo da nam ovaj model može biti isplativiji od, recimo, kredita, a posebno ako se ulaže u poboljšanje energetske efikasnosti, jer nam to donosi i finansijsku i energetska korist”, veli Božić.

Žabalj je imao tehničku podšku Vlade Srbije, koja takođe postiže taj model, posebno kada je reč o merama energetske efikasnosti. Lokalna samouprava akcenat stavlja na edukaciju građana, kako bi shvatili prednosti i funkcionisanje JPP-a.

Za pripreme i dobijanje saglasnosti pa sve do potpisivanja ugovora trebalo je godinu i po dana. Opština je zahtevala da se sve svetiljke zamene i da se podigne nivo kvaliteta i održavanja. Moralo je da se omogući dalje proširenje i razvijanje sistema. Investicija je planirana tako da pruži finansijsku uštedu od prvog trenutka, da investicije u potpunosti obezbeduje privatni partner, a da opština u periodu od trinaest godina investiciju otplaćuje u mesečnim ratama iz ostvarenih ušteda. •

OPŠTINA ŽABALJ

 Kontakt osoba
Uroš Radanović
Šef kabineta predsednika Opštine

 Telefon
064/867 91 69

 opstinazabaljinfo@gmail.com

 zabalj.rs

JEZIK JAVNO-PRIVATNOG PARTNERSTVA

**Sladana Sredojević
i Zoran Stipanović**
Konsultanti

Ovaj model poslovne saradnje javnog i privatnog partnera podržan je pravnim okvirom i procedurama i postupcima kroz Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama kao i Zakon o javnim nabavkama. JPP je dugoročna saradnja radi finansiranja, izgradnje, rekonstrukcije, održavanja infrastrukturnih i drugih objekata od javnog značaja, radi upravljanja njima i pružanja usluga od javnog značaja. Može biti ugovorno ili institucionalno.

Društvo za posebne namene – DPN	Privredno društvo koje osnivaju privatni i javni partner radi realizacije projekta javno-privatnog partnerstva.
ESCO – eng. energy service company	Generičko ime za savremeni koncept i pristup upravljanju energetske resursima. ESCO kompanije nude kompletna inovativna tehnološka, projektna, finansijska, investiciona i druga rešenja u oblasti energetike. Ovakva kompanija se osniva kod JPP projekata u oblasti energetske efikasnosti. Svoju profitabilnost bazira na efektima garantovanih ušteda i poboljšanih performansi.
Garantovana ušteda	Ukupan garantovani iznos ugovorene finansijske uštede u toku perioda garantovanja koji je definisan ugovorom o javno-privatnom partnerstvu.
Javni objekat, ugovorni objekat	Sistem, postrojenje, objekat koji je predmet ugovora o javno-privatnom partnerstvu. Kroz unapređenje njegove energetske efikasnosti se ostvaruju interesi i javnog i privatnog partnera.
Javni partner	Jedinica lokalne samouprave, vlada autonomne pokrajine ili Srbije ili drugo pravno lice koje ima više od 50% upravljačkih, vlasničkih i drugih prava javnog partnera.
Javni ugovor	Ugovor o javnom privatnom partnerstvu sa ili bez elementa koncesije sačinjen u interesu javnog i privatnog partnera radi realizacije projekta javno-privatnog partnerstva odnosno koncesije.
Javno privatno partnerstvo – JPP	JPP je dugoročna saradnja između javnog i privatnog partnera radi obezbeđenja finansiranja, izgradnje, rekonstrukcije, upravljanja ili održavanja infrastrukturnih i drugih objekata od javnog značaja i pružanja usluga od javnog značaja. JPP može biti ugovorno ili institucionalno.
Komisija za javno-privatno partnerstvo	Telo koje je formirala Vlada Republike Srbije radi pružanja stručne podrške, mišljenja i preporuka javnim telima za oblast JPP-a, kao i davanja saglasnosti za predlog projekta na osnovu koje se može pristupiti realizaciji.
Koncesija	Ugovorno ili institucionalno JPP u kojem je javnim ugovorom uređeno komercijalno korišćenje prirodnog bogatstva, dobra u opštoj upotrebi koje je u javnoj svojini ili dobra u svojini javnog tela koje javni partner ustupa privatnom partneru na određeno vreme pod propisanim uslovima, uz plaćanje koncesione naknade kao obavezu privatnog ili javnog partnera. Privatni partner snosi rizik vezan za komercijalno korišćenje predmeta koncesije.
Konsultant, savetnik	Lice koje javno telo imenuje u stručni odnosno projektni tim i koje ima specifična znanja i iskustva za realizaciju projekta.
Margina interesa	Realna linija maksimalnih i minimalnih interesa javnog i privatnog partnera ispod i iznad kojih realizacija projekta nije moguća.
Mere uštede energije	Mere poboljšanja energetske efikasnosti kojima se postižu uštede u operativnim troškovima energetskog objekta.
Neto sadašnja vrednost	Razlika između sadašnje vrednosti neto novčanog priliva (iz ekonomskog toka projekta) i sadašnje vrednosti ulaganja u projekta odnosno vrednosti investicije. Ključni kriterijum za dodelu ugovora privatnom partneru bez elemenata koncesije.
Poslovni bonton	Skup zlatnih pravila i dobrih poslovnih manira kojih se valjaju pridržavati javni i privatni partner, u duhu dobre prakse i partnerstva.
Privatni partner	Svako fizičko ili pravno i domaće ili strano lice ili bilo koja kombinacija konzorcijuma navedenih lica.
Registar javnih ugovora	Elektronska baza evidencije javnih ugovora koji su potpisani. Dostupan je u okviru Portala javnih nabavki.
Stručni tim javnog tela	Imenuje ga nadležni organ javnog tela. Pruža stručnu pomoć, priprema analize, studije, konkursnu dokumentaciju, pravila i kriterijume za izbor ponuda, te odabira privatnog partnera.
Životni ciklus projekta	Vreme koje obuhvata faze od ideje do završetka realizacije projekta.

BALKAN GREEN ENERGY NEWS

balkangreenenergynews.com

PRIVREDNA
KOMORA
SRBIJE

kad tržište nametne
IZAZOV

novo znanje donosi
ODGOVOR

E: edukacija@pks.rs
T: 01133 00 946
www.pks.rs
#PKS #PKSEdukacija

